

การดำเนินนโยบายของประเทศไทยในภาวะสงคราม

เมื่อญี่ปุ่นลาออกจากสันนิบาตชาติ ใน ค.ศ. ๑๙๓๘ (พ.ศ. ๒๔๗๗) ญี่ปุ่น จึงถูกตัดออกจากสมาคมนานาชาติ ไม่มีมิตรประเทศ ญี่ปุ่นหันไปเป็นมิตรกับเยอรมันนี และอิตาลีในเดือนสิงหาคม ๑๙๔๐ (พ.ศ. ๒๔๘๓)

รัฐบาลญี่ปุ่นได้ตัดสินใจทำสัญญาไตรภาคี (Rome-Berlin-Tokyo Axis) กับเยอรมันและอิตาลี ซึ่งได้ลงนามกันเมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ปีเดียวกันตามที่ไคกล่าว ถึงข้างแล้วในบทที่ ๒ นายมัทสึโอกะ รัฐมนตรีต่างประเทศญี่ปุ่น เห็นว่าญี่ปุ่นควรจะแสวงหาผลประโยชน์จากชัยชนะของฝ่ายอักษะในยุโรป โดยการขยายอิทธิพลเข้าไป ในดินแดนอาณานิคมของอังกฤษ ฝรั่งเศส เนเธอร์แลนด์ และโปรตุเกสในเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้ โดยให้มีการเลี้ยงภัยสงครามน้อยที่สุด หมายความว่า ญี่ปุ่นจะ ฉวยโอกาสจากสงครามในยุโรป หากว่าฝ่ายพันธมิตร โดยเฉพาะอังกฤษ ฝรั่งเศส เนเธอร์แลนด์ และโปรตุเกสแพ้เยอรมันนี ญี่ปุ่นจะเข้าครอบครองอาณานิคมต่าง ๆ ของมหาอำนาจเหล่านี้ โดยพยายามหลีกเลี่ยงสงครามอย่างที่สุด^๑

อย่างไรก็ตาม คณะรัฐบาลญี่ปุ่น ซึ่งมีเจ้าชายโคโนเอะ เป็นนายกรัฐมนตรี เกรงว่าญี่ปุ่นอาจถูกรัสเซียโจมตี เนื่องจากประเทศทั้งสองยังมีปัญหากรณีดินแดน คอนเหนือของหมู่เกาะญี่ปุ่น อันได้แก่หมู่เกาะคูริล และคอนไคของเกาะสัทชะลิน ซึ่งญี่ปุ่นได้ยึดไปโดยเหนือดินแดนเหล่านี้จากรัสเซีย ตามผลของสนธิสัญญาปอร์ตสมัธ ที่ญี่ปุ่นทำกับรัสเซียเมื่อ ๔ กันยายน ๑๙๐๕ (พ.ศ. ๒๔๔๘)^๒ ดังนั้นเพื่อความปลอดภัย

^๑ F.C. Jones, op.cit., p. 194-197

^๒ George M. Beckmann, The Modernization of China and Japan (N.Y. : Harper & Row, 1962) p. 327

ทางคานเหนือ ญี่ปุ่นจึงคำริที่จะขอทำสัญญาไม่รุกรานกันกับรัสเซีย ในเดือนมีนาคม ๑๙๔๑ (๒๔๘๔) หลังจากได้จัดให้มีการลงนามอักษรย่อในสนธิสัญญาสันติภาพระหว่างไทยกับฝรั่งเศสแล้ว นายมัตสึโอกะจึงได้เดินทางไปกรุงเบอร์ลิน เพื่อหารือกับอิตเลอร์และริบเบินทรอป (Ribbentrop) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเยอรมัน แต่ปรากฏว่าการไปหารือครั้งนี้ไม่สมหวังเท่าที่ควร เพราะขณะนั้นเยอรมันและรัสเซียต่างมีท่าทีทำไม่เป็นมิตรต่อกัน ริบเบินทรอปได้แจ้งให้นายมัตสึโอกะทราบว่า ถ้าสหภาพโซเวียตแสดงท่าทีเป็นปฏิปักษ์เมื่อใด เยอรมันจะโจมตีรัสเซียทันที สงครามระหว่างเยอรมันกับสหภาพโซเวียตอาจเกิดขึ้นได้สักวันหนึ่ง ฉะนั้นทางที่ดีที่สุด ขอญี่ปุ่นอย่าได้ทำสัญญาอะไรที่จะเป็นการผูกมัดกับสหภาพโซเวียต แต่มัตสึโอกะได้ชี้แจงต่อไปว่า เขาเป็นผู้เสนอเรื่องนี้ไว้กับนายสตาลิน นายกรัฐมนตรีแห่งสหภาพโซเวียตแล้ว จึงต้องดำเนินการเจรจาต่อไป นายมัตสึโอกะจึงได้เดินทางต่อไปยังกรุงมอสโก เพื่อเจรจาสัญญาไม่รุกราน (Non-Aggression Pact) กันกับรัสเซีย แต่รัฐบาลสหภาพโซเวียตไม่เห็นด้วย กลับเสนอขอทำสัญญาร่วมประกันความเป็นกลาง (Neutrality Pact) ทั้งนี้เพราะสหภาพโซเวียตยังไม่มั่นใจว่า หากโอกาสอำนวยคนจะไม่ดำเนินนโยบายรุกรานญี่ปุ่น อย่างไรก็ตามรัฐบาลญี่ปุ่นก็ตกลงทำสัญญาเพราะอย่างน้อยผลสำเร็จในการเจรจาทางการทูตครั้งนี้อาจทำให้ความตึงเครียดระหว่างประเทศทั้งสองที่มีอยู่เกี่ยวกับปัญหาดินแดนทางตอนเหนือของหมู่เกาะญี่ปุ่นลดลง ได้มีการลงนามในสนธิสัญญาดังกล่าวเมื่อวันที่ ๑๓ เมษายน ๑๙๔๑ (พ.ศ. ๒๔๘๔) สาระสำคัญของสนธิสัญญาดังกล่าวมีว่า ญี่ปุ่นและรัสเซียต่างจะเคารพบูรณาภาพอาณาเขตแห่งกันและกัน ในกรณีทีภาคีใดเข้าทำการรบพุ่งกับประเทศที่ ๓ อัครภาคีหนึ่งจะวางตนเป็นกลาง สนธิสัญญาดังกล่าวนี้มีผลบังคับใช้เป็นเวลา ๕ ปี^๑

^๑เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐๑. และ ดิเรก ชัยนาม, ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทย พิมพ์ครั้งที่ ๒ (สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย ๒๕๑๑), หน้า ๕๓ - ๕๔.

หลังจากได้ทำสัญญาาร่วมประกันความเป็นกลางกับสหภาพโซเวียตในเดือน
เมษายนแล้ว พอถึงปลายเดือนกรกฎาคม ญี่ปุ่นก็ได้ส่งกองทหารเข้ามายึดครองอินโดจีน
คอนไต โดยเฉพาะในกัมพูชา ซึ่งเป็นลัญญาณให้ทราบว่าสงครามมหาเอเซียบูรพา
เป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้เสียแล้ว ในส่วนที่เกี่ยวกับประเทศไทยนั้น ญี่ปุ่นได้ชุมนุมพล
ไว้ตามชายแดน และพลเรือญี่ปุ่นหลังไหลเข้ามาในประเทศไทยมากยิ่งขึ้น ตั้งแต่
เดือนกันยายน เป็นต้นมา โดยเข้ามาในรูปของคณะกรรมการผสมกับบินเซตแดน
ระหว่างไทยกับอินโดจีนฝรั่งเศส นักท่องเที่ยว นักธุรกิจ ข่างถ่ายรูป เจ้าของร้านค้า
เป็นคน แม้ผู้ที่เข้ามาส่วนใหญ่จะไม่ใช่เป็นทหาร แต่ก็ก่อให้เกิดบรรยากาศและ
ความสำนึกถึงอันตรายที่จะบังเกิดขึ้นแก่ประเทศไทยโดยทั่วไป หนังสือพิมพ์เริ่มลงข่าว
ให้คนไทยเตรียมพร้อม*

ภายในประเทศมีปฏิกิริยาไปในทางต่อต้านญี่ปุ่นเพราะ

"ญี่ปุ่นเองทำอะทะทะในเมืองไทย เช่น ใช้เงินเยน
เอาคนบุรีไล่ออกหญิง ยิ่งกว่านั้น พวกญี่ปุ่นชอบเอา
แต่ใจตัวเองเป็นใหญ่ ครั้งหนึ่งมีผู้นำเอาภาพยนตร์
ญี่ปุ่นเรื่องมิกาดูมาฉายในประเทศไทย พวกญี่ปุ่นไม่
ยอมให้ฉาย อาจว่าเป็นที่นับถือของเขา ทุกญี่ปุ่นเอง
ก็บอกว่าคุณญี่ปุ่นแกอยู่ที่ไหน แกจะใหเหมือนอยู่ญี่ปุ่น
เสมอ ไม่ยอมที่จะเชื่อวัฒนธรรมของชาติอื่น จะเอา
แต่ใจของตัวเอง...เวลานี้ "อินชิเคนต" (การกระทบ
กระทั่ง) ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นมีทุกวัน"^๒

*อุบล จิระสวัสดิ์, สภาวะทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมของประเทศ-
ไทยในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง (วิทยานิพนธ์ อักษรศาสตรมหาบัณฑิต แผนก
ประวัติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๒๕๑๓), หน้า ๘๓ - ๘๘. Arnold and
Veronica M. Toynbee, op.cit., p. 586-589

^๒สร. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี (พิเศษ) พุทที่ ๒๖ พฤศจิกายน
๒๕๔๘ หน้า ๓.

ความไม่พอใจญี่ปุ่นทำให้คนไทยส่วนใหญ่มีความเห็นอกเห็นใจอังกฤษมากขึ้น จนพลตรี หลวงพิบูลสงครามนายกรัฐมนตรี ผู้มีใจโน้มเอียงมาทางญี่ปุ่นถึงกับปรารภว่า "...ประชาชนส่วนมากไปเข้ากับอังกฤษหมดแล้ว เราจะทำอย่างไร"

แผนการรบของญี่ปุ่นในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ในการทำสงครามกับอังกฤษในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ญี่ปุ่นได้ตั้งหน่วยทหารขึ้นใหม่ชื่อว่า กองทัพนาโนโป (The Nanpo Army) มีพลเอก เตระะ อูชิ ฮิซาชิ (Terauchi Hisaichi) เป็นผู้บัญชาการกองทัพ นายพลสุกียามา หัวหน้าคณะเสนาธิการทหารได้มีคำสั่งเป็นการส่วนตัวแก่ผู้บัญชาการทัพนาโนโป เมื่อวันที่ ๖ พฤศจิกายน ๑๙๔๑ ว่ากองทัพนาโนโปจะโจมตีฟิลิปปินส์ มลายา หมู่เกาะอินเดียนตะวันออกเฉียงเหนือ และพม่า ส่วนประเทศไทยและอินโดจีน จะคงความมั่นคงปลอดภัยไว้ แต่หากกองทัพทั้งสองประเทศต่อต้านก็จะเข้าครอบครองเสียเลย กองทัพนาโนโปจะต้องพร้อมในปลายเดือนพฤศจิกายน เพื่อปฏิบัติการไคตันที่ การคงไว้ซึ่งความมั่นคงปลอดภัยของประเทศไทยและอินโดจีน ก็เพื่อจะได้ใช้เป็นประโยชน์ในการทำสงครามกับอังกฤษ โดยจะขอให้ประเทศไทยเป็นทางผ่าน เป็นที่ตั้งของกองทหาร ให้ทหารญี่ปุ่นได้รับความสะดวกสบาย ขอให้เส้นทางคมนาคม การขนส่ง และอุตสาหกรรมบางอย่างในประเทศไทย และให้ไทยสนองในสิ่งอื่น ๆ ที่ญี่ปุ่นต้องการ ตลอดจนให้ญี่ปุ่นยืมเงินเพื่อใช้จ่ายในทางทหาร ด้วยเหตุนี้ ก่อนที่ญี่ปุ่นจะรุกรานมาทางใต้ ประเทศไทยก็ตกอยู่ในแผนการของญี่ปุ่นเรียบร้อยแล้ว ไทยจะไม่มีโอกาสหลีกเลี่ยงจากสงครามครั้งนี้ได้เลย ดังนั้นการตัดสินใจของผู้นำจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อความอยู่รอดของประเทศไทยไม่น้อย^๒

^๑ เรื่องเดียวกัน.

^๒ Flood, "Japan's Relations....", op.cit., p. 659-660

นโยบายของจอมพล ป. พิบูลสงคราม

การที่นายกรัฐมนตรีไทย เคยให้คำมั่นสัญญาไว้กับญี่ปุ่นในคราวกรณีพิพาทอินโดจีนว่า ไทยยินดีจะร่วมมือกับญี่ปุ่นในทางการทหาร แม้จะเป็นเพียงการกล่าวถ้อยวาจาไม่ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรหรือเป็นคัทหนังสื่อสัญญา แต่ญี่ปุ่นก็มั่นใจว่า นายกรัฐมนตรี ซึ่งในทางปฏิบัติเป็นผู้มีอำนาจเด็ดขาดเป็นเผด็จการอยู่ในขณะนั้น จะต้องรักษาคำมั่นนี้ ญี่ปุ่นจึงได้ทาบถามมาทางจอมพล ป. พิบูลสงคราม หลายครั้ง ว่าไทยจะเข้าร่วมมือกับญี่ปุ่นหรือไม่ หรือจะอยู่เป็นกลางเฉย ๆ^๑

จอมพล ป. พิบูลสงคราม คงจะโคตรหนักถึงความผูกพันที่ได้ทำไว้กับญี่ปุ่น ก็ ในกรณีอินโดจีน จึงได้ปรารภว่า

"ที่ข้าพเจ้าผูกพันหาเรื่องอินโดจีนขึ้น ก็เพื่อที่จะเป็น
เกราะป้องกัน เมื่อใครจะถามผมว่า เขากับใคร
ข้าพเจ้าก็บอกว่ายังกอบอะไรไม่ใดเวลานี้ เพราะ
ยังมีปัญหาเรื่องเรียกรองดินแดนที่จะต้องทำ
เรื่องดินแดนนี้ตั้งใจจะทำโดยสันติวิธี แต่ผิดหวัง
ข้าพเจ้ายอมรับผิด"^๒

ทั้งยังได้เสนอแนะว่า ทางปลอดภัยที่สุดที่ไทยจะแก้ปัญหานี้ได้ก็คือ เมื่อเสร็จเรื่องทางอินโดจีนแล้ว ให้ยุบรัฐบาลเสีย แล้วตั้งรัฐบาลขึ้นใหม่ แต่อย่าให้เขาเป็นนายกรัฐมนตรี ขอทำงานทางทหารเพียงอย่างเดียว ส่วนเรื่องเกี่ยวกับต่างประเทศนั้น ขอให้มีการทบทวนเจรจากันใหม่^๓

^๑ สสร. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี (พิเศษ) จันทรที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔ หน้า ๑๕.

^๒ สสร. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี ครั้งที่ ๑๐/๒๔๘๔ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๘๔ หน้า ๓๑.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๐.

นอกจากนั้นนายกรัฐมนตรียังได้แสดงความเห็นถึงฐานะของประเทศไทย
ในเวลานั้นว่า

"ประเทศเราจะอยู่เป็นกลางไม่ได้ เราจะต้องตัดสินใจ
ว่าจะเข้าข้างใครข้างหนึ่ง และให้เขาใจว่าที่ข้าพเจ้าพูด
นี้ ไม่ใช่คำพูดของข้าพเจ้า แต่เป็นคำพูดของอังกฤษและ
ญี่ปุ่น ข้าพเจ้าได้พิจารณาแล้วเห็นว่ามันเป็นโจทย์เลขให้
เราเลือกว่าเราจะเข้ากับญี่ปุ่นหรืออเมริกา คือญี่ปุ่นมันจะแผ่
อำนาจลงมาทางใต้ ฐานะของเราเวลานี้เท่ากับเบลเยียม
คือใครจะแพ้หรือชนะก็ต้องผ่านเราไป"^๑

สำหรับตัวนายกรัฐมนตรี เองนั้น มีความโน้มเอียงที่จะเข้าทางญี่ปุ่นมาก
จะเห็นได้จากคำคัดค้านที่กล่าวในที่ประชุมคณะรัฐมนตรีว่า

"ความจริงเท่าที่เป็นอยู่ในเวลานี้ เราต้องการอะไรก็
เอาจากญี่ปุ่นได้ แต่เราไม่ได้ทำอะไรญี่ปุ่นเลย ส่วน
ประเทศอื่นนั้นก็กลับตรงกันข้าม เราไม่ได้อะไรจากเขา
เลย การที่พวกเราเกลียดญี่ปุ่นนั้นเข้าใจว่าคงเป็น
เพราะญี่ปุ่นช่วยเหลืออะไรเราน้อยไป"^๒

อย่างไรก็ตามแม้ญี่ปุ่นจะได้ตามตาม จอมพล ป. พิบูลสงคราม มาเป็นเวลา
หลายเดือน ก่อนที่ประเทศนั้นจะเปิดฉากการรุกรานใหญ่ในเอเชียตะวันออกเฉียง แต่
รัฐบาลก็ได้หาได้ละนโยบายเป็นกลางหันไปเข้ากับญี่ปุ่นโดยทันทีไม่ ทั้งนี้เพราะความ
ขัดแย้งกันในคณะรัฐมนตรี ซึ่งมีกลุ่มพลเรือนบางกลุ่มไม่เห็นด้วยกับการดำเนิน
นโยบายดังกล่าว ประกอบกับท่าทีของคนไทยที่ไม่ยอมเป็นมิตรกับญี่ปุ่น จนนายตนเอง

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๘.

^๒ เรื่องเดียวกัน.

ก็หนักใจ ถึงกับได้ปรารภหาทางแก้ความรู้สึกดังกล่าวในหมู่ประชาชน^๑

ในระหว่างนี้ รัฐบาลไทยก็ยังคงติดต่อทางการทูตกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกาให้ช่วยไทยเรื่องน้ำมัน เครื่องบินรบ อาวุธและขอกู้เงิน เพื่อใช้ในการต่อต้านการรุกรานจากญี่ปุ่น รัฐบาลอังกฤษได้ให้ความช่วยเหลือในเรื่องน้ำมัน และอาวุธเพียงเล็กน้อย เพราะอังกฤษเองก็มีความจำเป็นต้องใช้ยุทธภัณฑ์ดังกล่าวในการป้องกันอาณานิคมของตนในภูมิภาคนี้ อีกประการหนึ่งปัจจัยในการรบของอังกฤษมีเหลืออยู่น้อย จึงชักชวนสหรัฐอเมริกาให้ช่วยไทย แต่รัฐบาลสหรัฐอเมริกาไม่เชื่อว่าไทยจะต่อสู้กับญี่ปุ่นจริง และยืนยันว่าหากสหรัฐอเมริกาช่วยไทย ก็เท่ากับสหรัฐอเมริการับรองและนับถือว่าการที่ไทยได้คืนแดนโดยความช่วยเหลือของญี่ปุ่นนั้นเป็นการถูกต้อง แต่อย่างไรก็ดีสหรัฐอเมริกาจะช่วยเหลือไทยอย่างใดที่สหรัฐอเมริกาช่วยเหลือจีนต่อต้านญี่ปุ่น ท่าทีของประเทศมหาอำนาจทั้งสอง ทำให้รัฐบาลไทยผิดหวังมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อสหรัฐอเมริกาจำกัดจำหน่ายเครื่องบินให้แก่ไทย^๒

ขณะที่รัฐบาลยังไม่อาจตัดสินใจอย่างใดได้ ภัยจากภายนอกกำลังคุกคามประเทศอยู่ทุกขณะ วันที่ ๘ กันยายน ๑๙๔๑ (พ.ศ. ๒๔๘๔) รัฐบาลก็ได้ประกาศพระราชบัญญัติกำหนดหน้าที่คนไทยในเวลารบ มีสาระสำคัญให้คนไทยต่อสู้รุกรานจนสุดความสามารถ หากต่อสู้จนขาดอาวุธ ก็ให้สู้ด้วยไม้พลอง และหมามุ่ย ถ้าเห็นว่าสู้ไม่ได้ก็ให้เผาบ้าน เผาสะพานอาหาร และทุกสิ่งทุกอย่างให้หมด ไม่ให้เหลือไว้เป็นประโยชน์แก่ผู้รุกราน ในขณะเดียวกัน รัฐบาลก็ได้พยายามปลุกใจความรู้สึกชาตินิยม เช่นเดียวกับเมื่อครั้งเรียกร้องคืนแดนคืนจากฝรั่งเศส^๓

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ สสร. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี (พิเศษ)/๒๔๘๔ พุทธที่ ๒๖ พฤศจิกายน ๒๔๘๔, หน้า ๓.

^๒ ตีแรก ชัยนาม, ไทยกับสงครามโลก..., เล่มเดิม, หน้า ๑๗๕ - ๑๘๐.

^๓ อุบล จิระสวัสดิ์, เล่มเดิม, หน้า ๔๔ และ "พระราชบัญญัติกำหนดหน้าที่คนไทยในเวลารบ พ.ศ. ๒๔๘๔" ราชกิจจานุเบกษา แผนกกฎหมาย, เล่มที่ ๕๕, ๑๑ กันยายน ๒๔๘๔.

หลังจากได้ศึกษาสถานการณ์ของโลกในขณะนั้นแล้ว นายกรัฐมนตรีเชื่อว่า ญีปุ่นอาจเป็นฝ่ายได้เปรียบ และเห็นประโยชน์ที่ได้จากการเข้าร่วมกับญีปุ่น ในการประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๓ ธันวาคม ๑๙๔๑ (พ.ศ. ๒๔๘๔) นายกรัฐมนตรีจึงได้พยายามชักจูงที่ประชุมให้เห็นด้วยกับการเข้าร่วมกับญีปุ่นว่า

"ทางร้ายที่สุด ถ้าการเจรจาที่อเมริกาไม่ตกลง ญีปุ่นก็จะต้องทำอย่างใดอย่างหนึ่ง ถ้าไม่ทำก็ตาย ญีปุ่นอาจทำโคหลายทางดังที่เคยบอกไว้แล้ว ถ้าเป็นวิธีเข้ามาไทยก็เป็นขอร้ายที่สุดของเรา เราจะต้องพิจารณาว่าถ้าเป็นดังนี้ เราจะทำอย่างไร ถ้าเราสู้จะมีผลอย่างไร เรารบญีปุ่น อังกฤษไม่มาช่วยบ้านเมืองก็จะวอดวาย คณะราษฎรจะไม่มีอยู่ ทองเสร็จ, ขอแรกเราชนะแม่เราไม่ตายเขาก็ต้องตั้งรัฐบาลใหม่ และจะคงเป็นรัฐบาลตรงกันข้ามกับเรา เช่น พระยาเทพหัสดินทร เป็นคน ดำรงเมื่อไรเราก็แพ่ บ้านเมืองก็แตก คณะราษฎรก็แตกแล้วแพ่ควย... ที่นี้ถารวมกับอังกฤษรบกับญีปุ่น ผลมันก็ทำนองเดียวกัน คือ บ้านเมืองเราแตก เราตายไป แม่วานนั้นตายอังกฤษชนะเราก็แตกไปแล้ว ไทยอาจฟื้น แต่ไม่ไรพวกเรา... ดูเราเข้ากับญีปุ่น... เคยพูดกับเขา เขาก็บอกว่า ถ้าเข้ากับเขาชนะ คินแค้นเขาจะโคคิน ถ้าเราเข้ากับเขาก็ผอนหนักเป็นเขาคิด แต่เมื่อสนามรบอยู่เมืองไทยก็จะถูกกักกันทุกอย่าง บ้านเมืองก็แตกต้องรนไป ผมเห็นว่าไม่เกิน ๒ อาทิตย์นี้ เหตุการณ์จะอุบัติขึ้น จะเป็นกลางอยู่ไม่ได้ ในหน้าที่ทางทหาร ผมก็โคสั่งระดมทหารไว้เต็มที่แล้ว แต่จะไขก่าลงทหารอย่างไรต้องเลือกวิธีที่ดีที่สุด"

๑ สสร. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี (พิเศษ/๒๔๘๔) พุทธที่ ๓ ธันวาคม ๒๔๘๔ เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติมอบอำนาจให้รัฐบาลในภาวะคับขัน พุทธศักราช ๒๔๘๔.

หลังจากการประชุมคณะรัฐมนตรีครั้งนี้ ๒ วัน คือในวันที่ ๒ ธันวาคม นายกรัฐมนตรีก็ได้เดินทางไปศึกษาสถานการณ์ทางทหารที่จังหวัดพระตะบอง พินุลสงคราม และปราจีนบุรี เพื่อเตรียมรู้ทางในการดำเนินนโยบายของรัฐบาลต่อไป และก่อนที่จะได้ตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งลงไป ในคืนวันรุ่งขึ้น คือคืนวันที่ ๗ ธันวาคม ๑๙๔๑ (ตามปฏิทินไทย ซึ่งเร็วกว่าวันในประเทศตะวันตก ๑ วัน) รัฐบาลญี่ปุ่นก็ได้ประกาศสงครามกับรัฐบาลสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักร และโคยกพลขึ้นบกที่ประเทศไทยด้วย เหตุการณ์เหล่านี้เกิดขึ้นเร็วกว่าที่นายกรัฐมนตรียังคาดไว้

ญี่ปุ่นประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกา และสหราชอาณาจักร

ภายหลังจากที่ญี่ปุ่นได้ทำสัญญาไตรภาคีกับเยอรมันและอิตาลีที่รับว่าจะช่วยเหลือซึ่งกันและกันถ้าฝ่ายใดถูกรุกราน และต่างฝ่ายต่างรับรองความเป็นผู้นำในยุโรป และเอเชียและญี่ปุ่นได้เริ่มขยายอำนาจในเอเชียทำให้สหรัฐอเมริกาไม่พอใจมาก รัฐบาลสหรัฐฯ เห็นว่าข้อความในสนธิสัญญาเป็นการข่มขู่ไม่ให้สหรัฐอเมริกามีส่วนมีเสียงทางการเมืองในตะวันออกไกล เพื่อที่ญี่ปุ่นจะได้ดำเนินการกับจีนและประเทศอื่น ๆ ตามความพอใจ เมื่อญี่ปุ่นได้ทำสัญญากับอินโดจีนฝรั่งเศส โดยที่ญี่ปุ่นได้รับอนุญาตให้นำทหารขึ้นที่อินโดจีนได้ โดยญี่ปุ่นให้เหตุผลว่า เพื่อป้องกันการรุกรานจากทางใต้ของจีน สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร และเนเธอร์แลนด์ได้กล่าวหาว่าการกระทำของญี่ปุ่นดังกล่าวเป็นการรุกรานประเทศเล็ก ๆ และการกระทำครั้งนี้เป็นการข่มขู่อินโดจีน จึงได้เริ่มกักทรัพยากรสินของชาวญี่ปุ่นที่มีอยู่ในประเทศเหล่านั้น รัฐบาลญี่ปุ่นได้ส่งนายกูรูสุ (Kurusu) เป็นเอกอัครราชทูตพิเศษออกไปช่วยพลเรือเอก โนมูระ (Nomura) เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำกรุงวอชิงตัน เพื่อหา

๑ สสร. รายงานประชุมคณะรัฐมนตรี พิเศษ/๒๔๔๔ วันจันทร์ที่ ๘ ธันวาคม

ทางเจรจากตกลงในปัญหาต่าง ๆ เมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๑๙๔๑ แต่การเจรจา
ไม่เป็นผล และขณะที่การเจรจาค่าเป็นอยู่ต่อไปนั้น ญี่ปุ่นก็ได้ประกาศสงครามกับ
สหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักรเมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม ๑๙๔๑ (๗ ธันวาคม ๒๔๘๔)^๑
อย่างไรก็ตาม ตามข้อเท็จจริงในประวัติศาสตร์ในระยะหลังนี้ มีผู้กล่าวว่า การเจรจา
ของญี่ปุ่นที่วอชิงตันนี้เป็นกลยุทธ์ในการเจรจาเพื่อถ่วงเวลาของญี่ปุ่น เพราะญี่ปุ่นมี
แผนการโจมตี เพอร์ลฮาเบอร์ ของสหรัฐอเมริกาอยู่แล้ว^๒

ญี่ปุ่นยกพลขึ้นบกในประเทศไทยและยื่นข้อเสนอต่อรัฐบาลไทยเพื่อขอความร่วมมือ
ในการสงคราม

ขณะที่ญี่ปุ่นส่งกำลังส่วนหนึ่งไปโจมตีฐานทัพสหรัฐอเมริกาที่อ่าวเพิร์ล
(Pearl Harbour) ในเกาะฮาวายนั้น กำลังอีกส่วนหนึ่งก็ได้กระจายลงมาทางใต้
และในคืนวันที่ ๗ ธันวาคม เวลา ๑๙.๐๐ น. นายทสุโบกามิ (Tsubokami)
อัครราชทูตญี่ปุ่นก็ได้เข้าพบนายคิเรก ชัยนาม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่าง
ประเทศ ที่บ้านพัก ยื่นข้อเสนอให้รัฐบาลไทยตอบ ภายในเวลา ๒.๓๐ น. โดยทูต
พูดเป็นภาษาญี่ปุ่น และ นายอามาตา ล่ามเป็นผู้แปลเป็นภาษาไทยว่า

"วันนี้ข้าพเจ้ามาพบนายกรัฐมนตรี แต่เมื่อนายกรัฐมนตรี
ไม่อยู่ จึงต้องขอพบรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่าง-
ประเทศ วันนี้จะเป็นวันเคราะห์ดีหรือเคราะห์ร้ายของ
รัฐบาลญี่ปุ่นก็ไม่ทราบเพราะว่ารัฐบาลญี่ปุ่นใดก็คิดสนใจ

^๑ คิเรก ชัยนาม, การทูต, เล่มเดิม, หน้า ๗๑๑ และ Paul Hibbert
Clycle, The Far East. A History of the Impact of the West
on Eastern Asia (New York : Prentice-Hall, 1948) p. 862

^๒ Henbert Feis, The Road to Pearl Harbour : The Coming
of the War between the United States and Japan. (Princeton,
New Jersey : Princeton University Press, 1950) p. 312-313

ที่จะประกาศสงครามกับสหประชาชาติอเมริกาและ
อังกฤษ และโคตคัสสินใจบัดนี้ รัฐบาลญี่ปุ่นไค
พยายามที่จะรักษาสันติภาพ แต่ไม่สำเร็จ... เมื่อ
เราตรวจดูภูมิศาสตร์ของประเทศไทย ซึ่งทำการ
ติดต่อกับพม่า ทำการช่วยเหลือจูงถึงอีกชั้นหนึ่ง และ
อีกชั้นหนึ่งติดต่อกับมลายู ถ้าจะมองดูสงครามใน
ยุโรปแล้ว จะเห็นได้ว่ามาถึงอิรักและอิหร่าน กำลัง
ใกล้เข้ามาแล้ว ฉะนั้นจึงน่าจะมาถึงประเทศ
นี้ไค เพราะฉะนั้นเราชาวเอเชียจึงต้องร่วมมือกัน
เพื่อทำเอเชียให้เป็นของเอเชีย บัดนี้ญี่ปุ่นไคเตรียม
สู้รบกับชาติของเรา แต่ไม่ไช่จะมาต่อสู้กับไทยเลย
ถึงหากจะโคตต่อสู้กันและโคตผ่านไปแล้ว ก็จะไม่ถือว่า
ไทยเป็นชาติศึกเลย แต่หากว่าไทยจะโคตรวมเป็นมือ
เดียวกันแล้ว เอเชียซึ่งเป็นของชาวเอเชียจะเป็น
อันสำเร็จแน่ ฉะนั้นความหวังของญี่ปุ่นซึ่งหวังว่า
ประเทศไทย อันเป็นประเทศที่มีเอกราชสมบูรณ์
และเจริญก้าวหน้าโดยรวดเร็ว... เมื่อรัฐบาลญี่ปุ่น
ขอความร่วมมือกับไทย ก็โดยวิธีสันติภาพและมีมิตรภาพ
ที่รัฐบาลจะขอก็คือ ข้ามผ่านดินแดนไทยนั้น ก็โดยความ
จำเป็นทางยุทธศาสตร์เท่านั้น เพราะฉะนั้นขอความ
สะดวก และความอำนวยความสะดวกในทางยุทธศาสตร์ทุก
ประการ และขอยุบายใหญ่กองทัพทั้งสองต้องประปะทะ
กันเลยโดยแน่แท้ เราไม่ถือว่าไทยเป็นศัตรูของเรา
ฉะนั้นญี่ปุ่นหวังว่าไทยจะมีความสามัคคีร่วมมือกับญี่ปุ่น
ขอให้ทานรับจัดการโดยทางที่สมควร ซึ่งไม่ให้เกิดมี
อันตราย ซึ่งอาจจะเกิดปะทะกันที่ชายแดน ทั้งทางบก
ทางทะเล และทางอากาศด้วย อีกประการหนึ่ง ขอให้
ทานจัดการวิจัยรักษาชาวญี่ปุ่นที่อยู่ในอาณาเขตของไทย
โดยทั่ว ๆ ไปด้วย"๑

๑ สสร. รายงานประชุมคณะรัฐมนตรี (พิเศษ) จันทรที่ ๘ ธันวาคม ๒๔๘๔

นอกจากนี้ทูตญี่ปุ่นยังได้เอาแผนที่มาชี้แจงถึงสถานที่ที่จะให้ไทยช่วยอำนวยความสะดวกในการที่ทหารบกทหารเรือและทหารอากาศที่จะผ่าน ทุกแห่งในตะวันออก (ภาคบูรพาทั้งหมด) ที่กรุงเทพฯ และตั้งแคกรุงเทพา ลงไปจนถึงแหลมมลายู และอีกแห่งหนึ่งจากกรุงเทพฯ ไปพม่า หมายความว่าญี่ปุ่นจะขอความสะดวกทุกแห่งจากไทย รัฐมนตรีกระทรวงการต่างประเทศชี้แจงว่า เนื่องจากนายกไม่อยู่ และคงจะกลับโดยเร็วที่สุด จึงได้เสนอผู้สังฆการแทนนายกรัฐมนตรี หลวงอดุลยาให้เรียกประชุมคณะรัฐมนตรีในทันที^๑

คณะรัฐมนตรีเริ่มประชุมเวลา ๑.๐๕ น. นายพลคำรวจริ อุดล อุดลเดช-จรัล รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นประธาน ในระหว่างนี้ คณะรัฐมนตรีได้ส่งผู้แทนมี นายปรีดี พนมยงค์ นายคิเรก ชัยนาม และพระองค์เจ้าวรรณไวทยากรไปขอเลื่อนกับญี่ปุ่นว่าไทยยังตอบเด็ดขาดไม่ได้ เนื่องจากนายกรัฐมนตรีไม่อยู่ในกรุงเทพฯ และขออีกเวลาคอยคำตอบออกไปเป็น ๕.๐๐ น. ในระหว่างนี้ขอให้ญี่ปุ่นยับยั้งการยกกำลังทหารเข้ามาไว้ แต่ทางญี่ปุ่นได้ขอให้ทางฝ่ายไทยระงับการค้ำทานญี่ปุ่นเสีย นายปรีดี รัฐมนตรีกระทรวงการคลังจึงได้ชี้แจงตอบไปว่าสำหรับประเทศไทยนั้นได้มีการตั้งผู้บัญชาการทหารสูงสุดและผู้บัญชาการทหารก็มีอำนาจสั่งทหารทั่วไป คณะรัฐมนตรีไม่อาจจะส่งปลด่างคำสั่งของผู้บัญชาการทหารสูงสุดได้ ทั้งนี้ก็มีพระราชกฤษฎีกากำหนดหน้าที่เช่นนั้นเอาไว้แล้ว^๒ นอกจากนี้คณะรัฐมนตรียังได้มีโทรเลขด่วนไปแจ้งนายกถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในกรุงเทพฯ ในเวลาเดียวกันฝ่ายญี่ปุ่นก็ได้โทรเลขติดต่อกับนายกรัฐมนตรีไทยด้วยเช่นกัน^๓

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒.

^๓ เรื่องเดียวกัน.

ในระหว่างที่คณะรัฐมนตรีนี้ประชุมรอกการกลับของนายค ได้มีรายงาน
 ชาวว่าญี่ปุ่นส่งเรือรบมา ๓ ขบวน ขบวนหนึ่งพุ่งตรงไปสงขลาประมาณ ๑๕ ลำ
 อีกขบวนหนึ่งตรงมาทางอ่าวไปทางทิศตะวันออกบริเวณเกาะสมุย อีกขบวนหนึ่งตรง
 มาที่ปากน้ำสมุทรปราการ สำหรับทางสงขลาและปัตตานีได้รับข่าวว่าทหารและ
 ตำรวจที่นั่น ไคตามทานกำลังญี่ปุ่นอย่างเข้มแข็ง อีกขบวนหนึ่งขึ้นที่สมุทรปราการ
 มีทหารบางส่วนขึ้นที่บางปู หลวงอดุลยเดชจรัส ไคสั่งให้บิดถนนสมุทรปราการ คือ
 ที่สถานีพระโขนง แล้วให้แจ้งกับนายทหารว่า ห้ามญี่ปุ่นเคลื่อนเข้าหรือออก
 หมายความว่าจะไม่ให้ญี่ปุ่นเคลื่อนเข้ามากรุงเทพฯโดยเด็ดขาด ส่วนที่ไคขึ้นมาแล้ว
 ก็ไคขอร้องโดยคี่ไคกลับไปลงเรือ ส่วนที่ยังไม่ไคขึ้นก็ขอย่าไคขึ้นมา และในระหว่าง
 ที่นายกรัมนตรียังไม่ถึง เจาหน้าทก็ไคสั่งการเตรียมป้องกันดังนี้

๑. กองทัพเรือ ไคสั่งเรือต่าง ๆ ให้เตรียมพร้อมไว้ เพื่อปฏิบัติการได้
 ทันทีเมื่อมีคำสั่ง

๒. ทางตำรวจ ไคส่งกำลังเพิ่มคุมชนญี่ปุ่นไม่ให้ออกจากบ้านโดยเด็ดขาด
 ส่วนคนชราและเด็กญี่ปุ่นที่จะอพยพลงเรือ นั้น ก็ไคอนุญาตและให้ตำรวจอารักขาด้วย

๓. ไบปลิวต่าง ๆ ที่ญี่ปุ่นจัดพิมพ์ขึ้น ตำรวจไคสั่งให้ระงับการแจกจ่าย
 โดยเด็ดขาด*

เมื่อครบกำหนดเวลา ๕.๐๐ น. ตามที่ฝ่ายไทยแจ้งให้ทราบ ทูตญี่ปุ่นก็มา
 ขอฟังคำตอบ แต่นายกรัมนตรียังไม่เดินทางมาไม่ถึง และ พตท.อดุลยเดชจรัส
 ประธานของที่ประชุมคณะรัฐมนตรีทราบว่าจะมาทางรถยนต์ จึงไคชี้แจงว่า
 ฝ่ายไทยจำเป็นต้องใช้เวลา และได้ให้ พันเอก ประยูร ภมรมนตรี รัฐมนตรีช่วย
 ว่าการกระทรวงศึกษาธิการ และนายวิเศษ ปานะนนท์ อธิบดีกรมการพาณิชย์ ไปแจ้ง
 ให้ญี่ปุ่นทราบว่าไทยจะให้คำตอบแก่ญี่ปุ่นได้ ประมาณ ๗.๐๐ น. เพราะเชื่อว่ารัฐบาล

* เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔.

คงตกลงใจได้ ในขณะที่เดียวกัน นายทานูระ อัครราชทูตญี่ปุ่นขอรองอยู่ที่สถาน
อัครราชทูตญี่ปุ่น หากรัฐบาลไทยตกลงใจอย่างใดก็ตามขอเสนอของญี่ปุ่น ก็ให้แจ้ง
ไปที่สถานอัครราชทูตและแจ้งเข้ามารับฟังคำตอบ

จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี เดินทางมาถึงกรุงเทพฯ และ
เข้าที่ประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อเวลา ๖.๕๐ น. ที่ประชุมตกลงเห็นชอบเวลา
๗.๓๐ น. ที่จะสั่งให้ฝ่ายไทยหยุดยิง โดยให้เหตุผลว่า ทางรัฐบาลกำลังเจรจากับ
เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นอยู่ และไม่มี การประกาศสงครามแต่อย่างใด^๒

นายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ ได้ออกไป
เจรจากับอัครราชทูตญี่ปุ่นกับคณะซึ่งได้ตามมาพบเมื่อเวลา ๗.๕๕ น. ของวันที่ ๘
ธันวาคม ๑๙๔๑ ในครั้งนี้ญี่ปุ่นได้ยื่นข้อเสนอ ๔ ข้อ พร้อมกับชี้แจงว่าถ้าไทยตกลง
จะร่วมมือกับญี่ปุ่นแล้ว ก็ให้เลือกเอาอย่างใดอย่างหนึ่งในแผน ๔ แผน ดังต่อไปนี้

แผนที่ ๑

๑. ประเทศญี่ปุ่นและประเทศไทย จะทำสัมพันธไมตรี เพื่อต่อต้านการรุกราน
และป้องกันตัวร่วมกัน

๒. ประเทศไทยจะให้ความร่วมมือแก่ประเทศญี่ปุ่นในทางการทหารเท่าที่
จำเป็นตามที่กล่าวในข้อ ๑ รวมทั้งการอนุญาตให้กองทัพญี่ปุ่นเดินทางผ่านประเทศไทย
และอำนวยความสะดวกเท่าที่จำเป็นทั้งหมด เพื่อให้การเดินทางผ่านนั้น ทำนองเดียว
กันกับในการที่จะปฏิบัติการอย่างหนึ่งอย่างใด เพื่อมิให้มีการปะทะซึ่งกันและกัน อัน
อาจจะเกิดขึ้นได้ระหว่างกองทัพญี่ปุ่นและกองทัพไทย

๓. รายละเอียดแห่งการปฏิบัติตามข้อ ๑ และข้อ ๒ ดังกล่าวข้างต้นนั้น
จะได้มีการตกลงกันระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจทั้งสองประเทศ

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๐.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๔.

๔. ญีปุ่นจะให้ประกันในความเป็นเอกราช อธิปไตยและเกียรติยศของประเทศไทย จะได้รับความเคารพ และประเทศญีปุ่นจะร่วมมือกับประเทศไทยในการที่จะเอาคืนแดนที่เสียไปคืนมา

๕. ข้อตกลงดังกล่าวนี้ จะถูกยืนยันกันในภายหลัง โดยการแลกเปลี่ยนเอกสารในทางราชการระหว่างรัฐบาลของเราทั้งสองฝ่าย^๑

แผนที่ ๒

๑. ประเทศไทยจะเข้าร่วมเป็นภาคีในกติกาสัญญาไตรภาคี ฉบับลงวันที่ ๒๗ กันยายน ค.ศ. ๑๙๔๐

๒. ประเทศไทยจะให้ความร่วมมือทางทหารแก่ประเทศญีปุ่น รวมทั้งการอนุญาตให้ทหารญีปุ่นผ่านอาณาเขตไทยไป และให้ความสะดวกที่จำเป็นทุกประการ ในการที่จะผ่านไปนั้น กับทั้งจะได้จัดการทันที เพื่อป้องกันการปะทะกันใด ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นได้ระหว่างทหารญีปุ่นกับทหารไทย

๓. รายละเอียดในการปฏิบัติตามวรรค ๑ และ ๒ ข้างบนนี้ให้มีการทำความตกลงกัน ระหว่างเจ้าหน้าที่แห่งประเทศทั้งสอง

๔. ญีปุ่นจะให้ประกันว่า เอกราช อธิปไตย และเกียรติยศของประเทศไทย จะได้รับความเคารพและจะร่วมมือกันกับประเทศไทย ในการเอาคืนแดนซึ่งประเทศไทยได้เสียไปคืนมา

๕. ความตกลงกันนี้ ให้ยืนยันกันภายหลังโดยเอกสารเป็นพิธี ระหว่างรัฐบาลของประเทศทั้งสอง^๒

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕ - ๑๖.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖.

แผนที่ ๓

เพื่อที่จะปฏิบัติให้ลุล่วงสถานการณ์อันรีบด่วนในเอเชียตะวันออกเฉียง
ประเทศไทยจะให้ความร่วมมือทางทหารแก่ประเทศญี่ปุ่นตามที่จำเป็น เพื่อการนั้น
รวมทั้งการอนุญาตให้ทหารญี่ปุ่นผ่านอาณาเขตไทยไป และการให้ความสะดวกทุก
อย่างเท่าที่จำเป็นในการที่กองทัพญี่ปุ่นผ่านไบนั้น และจะดำเนินการโดยทันที
เพื่อที่จะป้องกันมิให้เกิดมีการปะทะกันขึ้นระหว่างทหารญี่ปุ่นกับทหารไทย

รายการปฏิบัติตามวรรคก่อน ให้มีการทำความตกลงกันระหว่างเจ้าหน้าที่
ฝ่ายทหารของประเทศทั้งสอง^๑

แผนที่ ๔

ประเทศญี่ปุ่นกับประเทศไทยยอมรับร่วมกันว่าจะป้องกันประเทศไทยร่วมกัน
คือ

๑. ให้เข้าไตรภาคี
๒. ให้ทำความตกลงการสัมพันธไมตรีทั้งการรุกรานและการป้องกัน

ประเทศไทยร่วมกัน

๓. ตกลงในความร่วมมือทางทหาร^๒

จะเห็นได้ว่าแผนการที่ ๑, ๒ และ ๔ นั้น ญี่ปุ่นต้องการให้ไทยเข้าร่วม
เป็นพันธมิตร ร่วมมือในการสงครามกับญี่ปุ่น ส่วนแผนที่ ๓ ไทยไม่ต้องร่วมรบ แต่
ไม่ได้ให้หลักประกันอะไรกับประเทศไทย

คณะรัฐมนตรีได้ประชุมกันอีก เมื่อเวลา ๔.๔๕ ของวันเดียวกัน (๔ ธันวาคม
๑๙๔๑) เพื่ออภิปรายถึงข้อเสนอทั้ง ๔ ของญี่ปุ่น คณะรัฐมนตรีส่วนใหญ่ลงความเห็น
จะต่อสู้กับญี่ปุ่นไม่ได้ เช่น นายคิเรก ชัยนาม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖ - ๑๗.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗.

ได้เสนอความเห็นว่

"ผมคิดว่าสั้่นเราสู้ไม่ไหว อย่างที่ท่านนายกฯ เคยกล่าวแล้ว ที่จริงเมื่อถูกเขาก็บอกว่าจะเคารพเรา เราจะเสนอขายอมไ้ผานทุกอย่่าง แต่การุ้ที่จะบังคับให้เรารวมรบควยนั้นเรายอมให้ไมไ้คือ ขออย่่างเค็ยว่่าขอให้ไว้เก็ยรคยศของประเทศ เราสั้กหนอย ถายังรักกันอยู่"^๑

หลวงวิจิตรวาทการ เสนอว่่า

"...ผมขอเรียนเพิ่มเติมเป็นข้อคำรุ้อีกอันหนึ่งว่่า ถาจะเลือกอัน ๑ กับอัน ๒ ผมคิดว่าบางที่อัน ๒ ที่เขาแอกซีสนั้น บางที่จะดีกว่า ที่คั้นคือ เพราะเหตุว่่า อันหนึ่งมีญุ่่นคนเค็ยว่่าวันคั้ แต่อันที่ ๒ นั้น เมื่อเขาแอกซีส แล้วยังมีเยอรมันและอิตาลี การันคั้ควย แต่ผลถายนอกนั้นก็คงจะเป็นเซนเค็ยว่่ากัน คือ จะตองแตกกับอังกฤษและอเมริกา"^๒

หลวงพรหมโยธีเสนอให้ยอ้รับแผนที่ ๓ เพราะ

"ผมเห็นว่าตองร่วมในทางทหาร และเพื่อรักษาความเป็นเอกราชของเรา จะไ้ไ้ไม่เสียเวลา เค็ยว่่ามันก็เคลื่อนที่เขามาเร็ย ๆ"^๓

หลวงธำรงนาวาสวัสดิ์ (ถวัลย์ ธำรงนาวาสวัสดิ์) เสนอให้เลือกเอาระหว่างแผนที่ ๓ กับ แผนที่ ๔

^๑ เรื่องเค็ยว่่ากัน, หน้า ๑๘.

^๒ เรื่องเค็ยว่่ากัน, หน้า ๒๐.

^๓ เรื่องเค็ยว่่ากัน, หน้า ๑๘.

"แผน ๔ นั้น เราจะร่วมมือกับญี่ปุ่น แล้วเขาก็รับรองอะไรต่าง ๆ ... ส่วนแผน ๓ นั้น กลัวว่ามันจะปลดอาวุธ คือเราไม่โคช่วยอะไรมันเลย แล้วยังจะเอาประกันกับมันอีก ผมเห็นว่าถ้าจะไปขอ ๓ นั้น ดูว่ามันตกลงคุยก็ดี ถ้าไม่ตกลงก็มาขอ ๔ ขอ ๔ นั้นต้องป้องกันรวมกัน แต่ขอ ๓ นั้นต้องร่วมมือกันทางทหาร แล้วยังต้องให้ความสะดวกทุกอย่างอีก"

ในที่สุดที่ประชุมได้ตกลงให้ร่างข้อตกลงใหม่ โดยตัดแปลงแผนที่ ๓ แผนที่ ๔ เข้าด้วยกัน แล้วมอบให้ นายวณิช ปานะนนท์ ไปเจรจากับฝ่ายญี่ปุ่น ซึ่งผลปรากฏว่าข้อเสนอของไทยเป็นที่ยอมรับของญี่ปุ่น ดังนั้นคณะรัฐมนตรีจึงได้มอบหมายให้ นายคิเรก ชัยนาม หม่อมเจ้าวรรณไวทยากร และ นายวณิช ปานะนนท์ ไปเจรจาท่าสัญญากับญี่ปุ่น โดยให้ตัดทอนการที่จะคืนดินแดนออกไปหลังจากนั้นผู้แทนรัฐบาลทั้งสองประเทศก็ได้ร่วมลงนามในประกาศความตกลงดังต่อไปนี้

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

"แถลงการณ์

สำเนา

ผู้แทนรัฐบาลที่ได้รับอำนาจให้รวมลงนามท้ายเอกสารนี้ ต่างตกลงที่จะปฏิบัติดังต่อไปนี้

๑. เพื่อที่จะได้จัดการกับสถานการณ์อันเร่งด่วนในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ประเทศไทยจะอนุญาตให้กองกำลังญี่ปุ่นเดินทัพผ่านไต้หวัน โดยประเทศไทยจะให้ความสะดวกในการนั้นโดยทุกประการ และจะใช้มาตรการทุกอย่างในอันที่จะหลีกเลี่ยงความขัดแย้งและการปะทะกันระหว่างกองทัพไทยและกองทัพญี่ปุ่น

๒. รายละเอียดในการจัดการให้เป็นไปตามวรรคแรกนั้น จะให้มีการตกลงกันระหว่างเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจฝ่ายทหารของประเทศทั้งสองในภายหลัง.

๓. ประเทศญี่ปุ่นจะรับประกันว่า เอกราช อธิปไตย และเกียรติยศของประเทศไทยจะได้รับการเคารพ

เอกสารนี้ได้ตกลงร่วมกันทั้งสองฝ่าย ณ กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม

๑๙๔๑

ลงนาม ทิเรก ชัยนาม

รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ

ลงนาม ทสุโยกามิ

เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นประจำประเทศไทย"

เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๓. คำแปล สำเนาแถลงการณ์ระหว่างรัฐบาลไทย
กับรัฐบาลญี่ปุ่น

หลังจากโคตกลางยินยอมให้ญี่ปุ่นเคลื่อนทัพผ่าน เมื่อวันที่ ๕ ธันวาคมแล้ว
 ต่อมาอีก ๒ วัน คือในวันที่ ๑๑ ธันวาคม นายกรัฐมนตรีได้เสนอในที่ประชุมคณะ
 รัฐมนตรีว่า ญี่ปุ่นได้เสนอให้ไทยให้ความร่วมมือทางการทหาร โดยนายกรัฐมนตรี
 เองก็เห็นดีด้วย เพราะเกรงว่าหากไทยไม่ร่วมมือด้วยแล้ว เกรงว่าญี่ปุ่นจะปลด
 อาวุธทหารไทย แลหลวงประดิษฐมนูธรรม รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังได้
 คัดค้านเรื่องนี้อย่างรุนแรงว่า

"ที่ผมจะพูดออกไปนี้ขอให้ถือว่า ในการเปลี่ยนแปลงการ
 ปกครอง ผมคนหนึ่งใครมีส่วนทำตั้งแต่คนเหมือนกัน ซึ่ง
 ทุกคนก็ยอมจะรู้แล้วความรักชาติผมก็ไม่ยอมที่จะให้ใคร
 ยิ่งกว่าผม อย่างน้อยเท่า ๆ กับผมก็ยังยอม เพราะ
 ฉะนั้นขอให้ผมได้พูด แม่แต่ผมเป็นอันตราายผมก็ไม่ว่า
 ในการที่ผมได้แสดงความเห็นมาตั้งแต่คนหรืออะไรนั้น
 ผมไม่ใคร่เขาข้างอังกฤษหรืออะไร ผมมุ่งแต่ชาติไทย
 . . . เมื่อวันนั้นเราโคตกลางกัน ไปในทางที่ว่าเมื่อ
 ไม่มีทางเลือกใดแล้ว เราก็เลือกเอาทางเบาที่สุด
 และวันนั้นผมก็ได้พูดแล้ว บอกว่าในการที่เราไม่รบ
 กับญี่ปุ่นแล้ว ต่อมาเราจะไปรบกับฝ่ายหนึ่งนั้น ก็รู้สึก
 ว่าเป็นการเสียชื่อเหมือนกัน . . . ฉะนั้นมีทางใดบาง
 ที่จะให้ญี่ปุ่นปฏิบัติตามสัญญาที่โคตกลางไป แล้วเมื่อ
 เขาไม่ปฏิบัติตาม เขาเองก็เป็นฝ่ายผิด เราควร
 พยายามทำให้เป็นไปตามขอที่โคตกลางกัน"

นอกจากนี้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังยังได้คัดค้าน เรื่องที่กองทัพ
 ญี่ปุ่นเจรจาขอยืมเงินจำนวนสิบล้านบาทจากรัฐบาลไทย เพื่อนำไปใช้จ่ายในกองทัพ
 ที่มีอยู่ในประเทศไทย โดยให้เหตุผลว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการผิดเงื่อนไขที่ทั้ง
 สองฝ่ายโคตกลางกัน การขอครั้งแรกของญี่ปุ่นนั้น เพียงขอให้กองทัพญี่ปุ่นผ่าน

เท่านั้น แต่กลับมาขอเงิน ซึ่งนอกเหนือจากเงินไอซีที่ตกลงกัน และถ่ายอมใหญ่ แล้ว ประเทศไทยจะได้รับความเสียหาย โดยที่คงพิมพ์ธนบัตรเพิ่มขึ้น จะทำให้เงินหมุนเวียนในตลาดเมืองไทยมาก เป็นเหตุให้เงินเฟ้อ ซึ่งอาจกระทบกระเทือนเศรษฐกิจของประเทศ อย่างไรก็ตามนายกรัฐมนตรีก็ได้อนุมัติให้กู้เงินได้ตามที่ขอมมา^๒ และหลังจากนั้นไม่นาน คือในวันที่ ๑๖ ธันวาคม ๑๙๔๑ (พ.ศ. ๒๔๘๔) นายกรัฐมนตรีก็ได้เสนอต่อสภาผู้แทนราษฎร เสนอชื่อ นายปรีดี พนมยงค์ เป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ซึ่งกำลังทรงศึกษาอยู่ในประเทศสวิสเซอร์แลนด์ว่า

"โดยที่เจ้าพระยามรราช ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ได้ถึงแก่อสัญกรรม สภาผู้แทนราษฎรยังมีใคตั้งขอมผู้ใดเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ คณะรัฐมนตรีเห็นว่า บรรดากิจการต่าง ๆ ของรัฐควรจะได้รับพิจารณาอยู่อย่างรอบคอบกว่าปกติประการหนึ่ง กับประกอบควยเวลานี้ นายพลเอก เจ้าพระยาพิชเชนทรโยธิน ก็ชราภาพ และสุขภาพไม่สมบูรณ์ อีกประการหนึ่ง เห็นว่าในปัจจุบันนี้ เมื่อใดพิจารณาสถานการณ์ทั่ว ๆ ไปแล้ว คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ควรประกอบให้เข้มแข็ง มีผู้ทรงคุณวุฒิพร้อมที่จะให้เป็นที่เชื่อถือได้ทั้งในราษฎรใน

ศูนย์วิทยทรัพยากร

ประเสริฐ บัณฑิต, รัฐสภาไทยในรอบสี่สิบสองปี (๒๔๓๕ - ๒๕๑๗)
พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กลุ่มธุรกิจ ๒๕๑๗), หน้า ๓๘๐ และ ทวี บุญเกตุ ขอเท็จจริงเพิ่มเติม
เกี่ยวกับเหตุการณ์ในประเทศไทยระหว่างสงคราม เบื้องแรกประชาธิปไตย :
บันทึกความทรงจำของผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์สมัย พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๕๐๐ (สมาคมนักข่าว
แห่งประเทศไทย, ๒๕๑๖) หน้า ๓๑๒ - ๓๑๓.

^๒เรื่องเดียวกัน.

ประเทศและต่างประเทศ และเพื่อประโยชน์
 สรวรวม สมควรที่จะตั้งขอมผู้สำเร็จราชการ
 แทนพระองค์ ผู้ที่ควรได้รับตำแหน่งนี้ มีนายปรีดี
 พนมยงค์ ควยผู้หนึ่ง ถ้าสภาผู้แทนราษฎรลงมติ
 ตั้งเป็นผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์แล้ว นายปรีดี
 พนมยงค์ เป็นอันพ้นจากตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการ
 กระทรวงการคลัง"^๑

สภาผู้แทนราษฎรไคลงมติเห็นชอบต่อข้อเสนอตั้งกล่าวในวันเดียวกัน ดังนั้น
 ในวันต่อมา คือวันที่ ๑๗ ธันวาคม จึงได้มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ตั้งให้
 พลตรีเอก เพียรเลิศ บริภัณฑ์บุททกิจ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ เป็น
 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังอีกตำแหน่งหนึ่ง และตั้ง นายวณิช ปานะนนท์
 เป็นรัฐมนตรีลอยควย^๒

วันที่ ๒๓ ธันวาคม (พ.ศ. ๒๔๘๔) นายปรีดี พนมยงค์ ได้ปฏิญาณตนต่อ
 สภาผู้แทนราษฎร เพื่อเข้ารับหน้าที่ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เหตุผลประการ
 หนึ่งที จอมพล ป. พิบูลสงคราม ไคหาทางซจัก นายปรีดี พนมยงค์ ออกไปจาก
 คณะรัฐมนตรี รวมทั้งไคถือโอกาสครั้งนี้ปรับปรุงคณะรัฐมนตรีใหม่ก็เพื่อให้เข้ากับ
 ฝ่ายผู้ปุ่น^๓ ทั้งนี้เพราะรัฐมนตรีบางคนไม่เห็นชอบกับนโยบายที่รัฐบาลดำเนินอยู่ใน

^๑รายงานประชุมสภาผู้แทนราษฎร ๑๒ ธันวาคม ๒๔๘๔ ตั้งที่คักมาใน
 ประเสารัฐ ปัทมะสุคนธ์, เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๔๐.

^๒เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๔๑.

^๓สร. รายงานการประชุมคณะรัฐมนตรี (พิเศษ) พุทที ๑๗ ธันวาคม
 ๒๔๘๔ เรื่อง การตั้งขอมคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ และปรับปรุงคณะรัฐมนตรี
 หน้า ๑.

ในขณะนั้น และในการติดต่อกับญี่ปุ่น นายกรัฐมนตรีก็ได้เลือก นายวณิช ปานะนนท์ ให้ทำหน้าที่นี้ โดยให้เหตุผลว่า

"ในการติดต่อกับญี่ปุ่น ผมได้เคยใช้ นายวณิช... ฉะนั้น ถ้าจะมีคนสื่อสารสำหรับรัฐบาลสักคนหนึ่ง ก็ควรเลือกคนที่ญี่ปุ่นพอใจให้เป็นรัฐมนตรี ก็ต้องเลือกเอาวณิช แก่เขากับเขาโตหมดจนกระทั่งนั่งไขว่ทางคุยกับนายโตโจ อยู่วงวันถึงลงนามชอตกกลงกันนั้น พวกนั้นจะไม่ยอมให้ผมมาตกกลงในคณะรัฐมนตรี ภัยขึ้นขึ้นเอะอะ คุ่วักปิ่นจะยิงและรອງไหวพวกนั้นไม่ไหว เกียรติผม ผมต้องชอบใจแก่เป็นส่วนตัว"^๑

ในเวลาใกล้เคียงกันนี้ นายคิเรก ชัยนาม ก็ได้รับเลือกให้ไปดำรงตำแหน่ง อัครราชทูต ณ กรุงโตเกียว โดยนายกรัฐมนตรีกลับเข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีต่างประเทศแทน^๒

เหตุการณ์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เหล่านี้แสดงให้เห็นว่า จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี มีนโยบายเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นอย่างเห็นได้ชัด ดังนั้นจึงไม่เป็นการแปลกอันใด ในเมื่ออีกไม่กี่วันต่อมา รัฐบาลไทยก็ได้ตกลงทำสัญญาพันธมิตรให้ความช่วยเหลือทางการ เมือง เศรษฐกิจและการทหารกับญี่ปุ่น และได้มีการลงนามในสนธิสัญญาดังกล่าวกันเมื่อวันที่ ๒๑ ธันวาคม ๑๙๔๑ (พ.ศ. ๒๔๘๔) ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม^๓ และต่อมาได้ประกาศสงครามกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกา

^๑ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒.

^๒ นายคิเรก ชัยนาม, ได้เขียนแสดงความรู้สึกและท่าทีของตนต่อการได้รับเลือกจากนายกรัฐมนตรีให้ไปดำรงตำแหน่งอัครราชทูต ณ กรุงโตเกียวไว้อย่างละเอียดใน ไทยกับสงครามโลกครั้งที่สอง ในภาคที่ ๒ บทที่ ๑ หน้า ๒๑๑ - ๒๑๕.

^๓ ประชุมกฎหมายประจำศก ๒๔๘๔ เล่ม ๕๔ หน้า ๑๔๕๒.

เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม ๑๙๔๒ (พ.ศ. ๒๔๘๕)^๑

ในการประกาศสงครามครั้งนี้ นายทวี บุญยเกษตร อธิบดีนายกรัฐมนตรี (๓๑ สิงหาคม ๒๔๘๔ - ๑๖ กันยายน ๒๔๘๔) ซึ่งดำรงตำแหน่งเลขาธิการ นายกรัฐมนตรีในขณะนั้น ได้บันทึกไว้ว่า

"ในระยะเริ่มแรกของสงครามนั้น กองทัพอากาศ
ทำการรบมีชัยในทุกสมรภูมิ ทั้งทางบกทางเรือและ
ทางอากาศ และในเดือน มกราคม ๒๔๘๕ (ประมาณ
วันที่ ๒๓ หรือ ๒๔ มกราคม ๒๔๘๕) เรือรบอันทรงพลัง
ภาพยิ่งใหญ่อันดับหนึ่งของอังกฤษ ๒ ลำ คือ พรินซ์ ออฟ เวลส์
(Prince of Wales) กับเรือ รีพัลส์ (Repulse)
ซึ่งทางราชการทหารเรืออังกฤษได้ออกเดินทาง
เป็นเรือรบที่มีเกราะหุ้มเรือหนาสามารถทนต่อการโจมตี
ของซาคีโกไต จนถึงกับมีชื่อเรียกกันว่า "เรือรบที่ไม่จม"
...อังกฤษได้ส่งเรือรบทั้งสองนี้ มาปฏิบัติภารกิจป้องกัน
รักษามลายาและสิงคโปร์ พร้อมกับหน่วยเรือรบอื่น ๆ
แต่ก็ถูกกองทัพเรือและกองทัพอากาศของญี่ปุ่นโจมตีเรือ
ทั้งสองนี้จมลงใต้ทั้งสองด้านนอกฝั่งมลายาในช่วงระยะ
เวลาอันรวดเร็วในวันเดียวกัน ทำให้โลกตกตะลึงและ
งุนงงกันไปหมด ส่วนการรบทางบก นั้นเลากองทหาร
ญี่ปุ่นก็ตีทัพมลายาอย่างรวดเร็ว กองทัพอังกฤษไม่
สามารถต่อต้านกำลังกองทัพของญี่ปุ่นได้ เกาะฮ่องกง
ก็ยอมแพ้ไปแล้ว ทางสิงคโปร์ก็ได้รับการโจมตีทาง
อากาศจากเครื่องบินญี่ปุ่นอย่างหนัก ส่วนแนวรบด้าน

^๑ สสร. รายงานประชุมคณะรัฐมนตรี (พิเศษ) ครั้งที่ ๘/๒๔๘๕ วันอาทิตย์
ที่ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๕ เรื่อง ร่างประกาศสงครามต่อบริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกา
และ ประชุมกฎหมายประจำศก ปี ๒๔๘๕ เล่ม ๕๕ หน้า ๕๕๘. และ "คำแถลงการณ์
เกี่ยวแก่การประกาศสงครามต่อบริเตนใหญ่และสหรัฐอเมริกา" ราชกิจจานุเบกษา
เล่มที่ ๕๕ ตอนที่ ๕ ๒๕ มกราคม ๒๔๘๕.

ยุโรป กองทัพเยอรมันก็รบรุกแบบสายฟ้าแลบ และมีชัยชนะต่อกองทัพฝ่ายสัมพันธมิตรในเกือบทุกแนวรบ...

ในความรู้สึกของข้าพเจ้าเนื่องจากเรื่อบของอังกฤษ ๒ ลำ ที่ถูกฝ่ายญี่ปุ่นทำลายจมลงในวันเดียวกันนี้เอง จึงเป็นเหตุให้รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศ คือ หลวงวิจิตรวาทการ เสนอความเห็นต่อที่ประชุมคณะรัฐมนตรีว่า เห็นควรให้ประเทศไทยประกาศสงครามกับประเทศอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากนายกรัฐมนตรี ในฐานะเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศด้วย และได้ตกลงให้ถือเอาเวลาเที่ยงตรง (คือ ๑๒.๐๐ น.) ของวันที่ ๒๕ มกราคม เป็นวันประกาศสงคราม และเมื่อได้ร่างประกาศเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็ได้เสนอให้นายกรัฐมนตรีลงนามรับสนองพระบรมราชโองการ แล้วจึงส่งไปให้คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ลงนามเพื่อประกาศต่อไป

ตามระเบียบนั้น จะเป็นพระราชบัญญัติก็ตาม หรือพระบรมราชโองการใด ๆ ก็ตาม พระมหากษัตริย์หรือคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ จะต้องทรงลงพระปรมาภิไธย หรือลงนามก่อน แลวนายกรัฐมนตรีจึงจะเป็นผู้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการในภายหลัง แต่ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี และมีคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์นั้น จอมพล ป. พิบูลสงคราม มักจะลงนามรับสนองพระบรมราชโองการก่อนเสมอ แล้วจึงเสนอให้คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ลงนามในภายหลัง การประกาศสงครามครั้งนี้ก็เป็นเช่นเดียวกัน คือ จอมพล ป. พิบูลสงคราม นายกรัฐมนตรี ได้ลงนามรับสนองพระบรมราชโองการก่อนแล้วจึงได้ส่งไปให้คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ลงนาม คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ในขณะนั้นมีอยู่ด้วยกัน ๓ คน คือ (๑) พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภา (๒) พลเอก เจ้าพระยาพิชเยนทรโยธิน และ (๓) นายปรีดี พนมยงค์

ในวันประกาศสงครามนั้นตรงกับวันที่ ๒๕
มกราคม ๒๔๘๕ และเป็นวันที่มีการประชุมคณะ
รัฐมนตรีเป็นพิเศษด้วย เมื่อใดตกลงในเรื่องการ
ประกาศสงครามแล้ว ก็ได้อำหนดให้อานประกาศใน
เวลา ๑๒.๑๐ น. ตรง พอเวลาประมาณ ๑๑.๐๐ น.
เศษ ได้มีเจ้าหน้าที่มารายงานคณะรัฐมนตรีว่า คณะ
ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์อยู่ในกรุงเทพฯ เพียง
๒ คน เท่านั้น คือ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า
อาทิตย์ทิพอาภา กับ พลเอก เจ้าพระยาพิชเยนทรโยธิน
ส่วนผู้สำเร็จราชการอีกคนหนึ่ง คือ นายปรีดี พนมยงค์
ไม่ได้อยู่ในพระนครทราบว่าเป็นต่างจังหวัด คณะผู้สำเร็จ
ราชการแทนพระองค์จึงลงพระนาม และลงนามเพียง
๒ คน เท่านั้น จะขอให้ลงนามครบคณะทั้ง ๓ คน เกรง
ว่าจะประกาศให้ทันเที่ยงวันของวันนี้ไม่ได้ แต่ประธาน
คณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ได้มีรับสั่งว่า ให้
ประกาศชื่อ นายปรีดี พนมยงค์ ลงไปแล้วกัน แม้จะ
ไม่ไคลงนามก็ตาม ท่านจะทรงรับผิดชอบเอง จึงเป็น
อันว่า การประกาศสงครามในวันที่ ๒๕ มกราคม
๒๔๘๕ ความจริงคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์
ไคลงนามในประกาศเพียง ๒ คน เท่านั้น แต่ให้อาน
ประกาศเป็น ๓ คน ให้ครบคณะ อันไม่ตรงต่อขอ
เท็จจริง"

ศูนย์วิทยุทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

"ทวี บุญยเกตุ" ขอเท็จจริงเพิ่มเติมเกี่ยวกับเหตุการณ์ในประเทศไทย
ระหว่างสงคราม" เบื้องแรกประชาธิปไตย : บันทึกความทรงจำของผู้อยู่ใน
เหตุการณ์ สมัย พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๕๐๐ (สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย, ๒๕๑๖),

ปฏิกิริยาของอังกฤษ สหรัฐอเมริกา และคนไทยในต่างประเทศ ต่อการประกาศสงครามของรัฐบาลไทย

เมื่อรัฐบาลไทยประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกาและอังกฤษเช่นนี้ อังกฤษได้อีกตามคำประกาศนั้นอย่างจริงจัง เซอร์ โจเซฟท์ ทรอบบี้ อัครราชทูตอังกฤษประจำกรุงเทพฯ ได้วิจารณ์การตัดสินใจของจอมพล ป. ในครั้งนั้นว่า

"ข้าพเจ้าพิจารณาเห็นว่าเรา (อังกฤษ) ไม่ควร คำหนีโทษ หลวงพิบูลและคณะของเขา ถ้าหากขณะที่เอกอัครราชทูตญี่ปุ่นได้ยื่นคำขาดในคืนวันที่ ๗ ธันวาคม ๑๙๔๑ แล้ว เราจะโคเคินตามแบบอย่างของเคนมูารุคิในกรณี เขาที่คัมซันห่านองเดียวกัน แมจะไม่ตอบตามควยการไซกำลังตอบแทนการดูวง ละเมิดความเป็นกลางของประเทศตน อย่างน้อย ประเทศไทยก็ควรจะทำคักคานู และเหนือสิ่งอื่นใด ควรที่จะปฏิเสธในการที่จะร่วมมือกับผูกรุกราน ควยประการทั้งปวง"^๑

ควยเหตุนี้อังกฤษจึงได้พิจารณาว่าไทยอยู่ในสภาวะสงครามกับตนตลอดตั้งแต่วันแรกที่รัฐบาลไทยประกาศสงครามจนสงครามยุติใน ค.ศ. ๑๙๔๕ (พ.ศ. ๒๔๘๘) สถานอัครราชทูตของประเทศทั้งสองต้องปิดลง ไม่มีการค้าต่อทางการทูตใด ๆ ซึ่งกันและกัน แต่ในขณะเดียวกัน กองทหารอังกฤษก็ได้ช่วยฝึกกองกำลังของไทยในอังกฤษ ที่ไกรวมกันจัดตั้งกองกำลัง ๑๓๖ (Force 136) ขึ้น โดยมี หม่อมเจ้าสุภัสสวัธสังข์-สนิท สวัสดิวัฒน์ เป็นหัวหน้า โดยฝ่ายอังกฤษแต่งตั้งทางปลดปล่อยประเทศไทย จากการยึดครองของประเทศญี่ปุ่น ต่อมากองกำลัง ๑๓๖ นี้ ได้สังกัดอยู่ในได้บังคับบัญชา

^๑Josiah Crosby, op.cit., p. 147

ของนายพลเรือ ลอร์ด หลุยส์ เม้าแบทเทน (Lord Louis Mountbatten) ซึ่งมีศูนย์บัญชาการอยู่ที่เมืองคีรีวันนบุรี (Kandy) ประเทศลังกา^๑

สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกา นั้น มีปฏิริยาต่อคำประกาศสงครามของไทยไปในทางตรงกันข้ามกับประเทศอังกฤษ เพราะเมื่อรัฐบาลไทยประกาศสงครามกับสหรัฐอเมริกา นั้น หม่อมราชวงศ์ เสนีย์ ปราโมช อัครราชทูตไทยประจำกรุงวอชิงตัน ได้เข้าพบประธานาธิบดีรูสเวลท์ และนายคอร์เคล ฮิลล์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา และได้แจ้งแก่บุคคลทั้งสองว่า การประกาศสงครามครั้งนั้นไม่ได้เป็นการแสดงออกถึงเจตจำนงของประชาชนไทย ความรู้สึกที่แท้จริงของคนไทยนั้น คือมีความเห็นอกเห็นใจมหาอำนาจตะวันตก แต่ที่รัฐบาลประกาศสงครามครั้งนั้นเพราะถูกญี่ปุ่นบังคับ เมื่อรัฐบาลตกอยู่ใต้อิทธิพลของญี่ปุ่น เช่นนี้ สถานอัครราชทูตไทยในวอชิงตันจะไม่ยอมอยู่ใต้อำนาจนี้อีกต่อไป จะตั้งตนเป็นอิสระ ดำเนินการเพื่อสนองความต้องการของประชาชนชาวไทยส่วนใหญ่ จึงได้ประกาศตั้งขบวนการเสรีไทย ขึ้นเพื่อปลดปล่อยประเทศจากการยึดครองของญี่ปุ่น มีคนไทยในสหรัฐอเมริกา เข้าร่วมด้วยเป็นจำนวนมาก มรว. เสนีย์ ปราโมช หัวหน้าขบวนการได้ขอรองให้สหรัฐอเมริกาให้ความช่วยเหลือในการดำเนินการครั้งนี้ด้วย รัฐบาลสหรัฐรับจะให้ความช่วยเหลือ ในขณะที่เดียวกันก็ได้ปฏิเสธไม่รับคำประกาศสงครามของรัฐบาลไทย โดยให้เหตุผลว่าการประกาศสงครามครั้งนั้น ไม่ได้เกิดจากความรู้สึกอันแท้จริงของมวลชนชาวไทย

รัฐบาลสหรัฐอเมริกาได้ให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนขบวนการเสรีไทยในสหรัฐอเมริกาอย่างจริงจัง ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ การฝึกฝนอาสาสมัครที่จะเข้ามาปฏิบัติภารกิจในประเทศไทย สำนักงานบริการด้านยุทธศาสตร์แห่งสหรัฐอเมริกา (The United States Offices of Strategic Services O.S.S.)

^๑ D.E. Nuechterlein, *op.cit.*, p. 84

ไค่ฉีกฝนอาสาสมัครเหล่านี้อย่างใกล้ชิด ใน ค.ศ. ๑๙๔๓ (พ.ศ. ๒๔๘๖) โอ.เอส.เอส. ไค่ส่งอาสาสมัครเสรีไทยกลุ่มหนึ่งไปยังภาคใต้ของประเทศไทย เตรียมการที่จะปฏิบัติการแทรกซึมในประเทศไทย ซึ่งขณะนั้นมีกองทหารญี่ปุ่นยึดครองอยู่ตามจุดต่าง ๆ

เวลาเดียวกับที่ขบวนการเสรีไทยทำการเคลื่อนไหวอยู่ในสหรัฐอเมริกา นั้น ในประเทศไทยเองก็มีการจัดตั้งขบวนการใต้ดินขึ้น ทำการเคลื่อนไหวภายในประเทศ ทางทางช่วยเหลือฝ่ายสัมพันธมิตร โดยมี นายปรีดี พนมยงค์ หนึ่งในคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล เป็นหัวหน้า ในต้นปี ๑๙๔๓ (พ.ศ. ๒๔๘๖) นายปรีดี พนมยงค์ ไค่ส่ง นายกำจัต พลาญกูร สมาชิกในขบวนการใต้ดิน เป็นผู้แทนมีอำนาจเต็มขององค์การต่อต้านภายในประเทศ เข้าไปในประเทศจีนเพื่อทำการติดต่อกับอาสาสมัครเสรีไทยที่ โอ.เอส.เอส.ส่งเข้าไปก่อนแล้ว หลังจากนั้นขบวนการใต้ดินภายในประเทศและขบวนการเสรีไทยจากภายนอกประเทศ ก็มีการติดต่อกันอย่างใกล้ชิด ปีต่อมาขบวนการทั้งสองก็ทำการแทรกซึมในประเทศไทยอย่างเต็มที่ และได้เป็นกำลังสำคัญที่ช่วยให้อังกฤษของสหรัฐอเมริกาและอังกฤษเข้ามาในประเทศไทยได้ โดยทำหน้าที่รายงานข่าวเกี่ยวกับความเคลื่อนไหวและกำลังกองทัพของญี่ปุ่น ให้ฝ่ายสัมพันธมิตรทราบเป็นระยะ ๆ ไป ขณะเดียวกันก็โคกอวินาศกรรมทำลายที่ตั้งของทหารญี่ปุ่นตามโอกาสอำนวย นอกจากนี้ยังได้ช่วยเหลือเชลยศึกฝ่ายสัมพันธมิตร ที่ถูกญี่ปุ่นจับตัวและกักกันอยู่ในประเทศไทยเป็นจำนวนมากด้วยกัน

อ่านรายละเอียดการดำเนินงานของ "ขบวนการเสรีไทย" ได้ใน เนตร ฆะโยธิน งานใต้ดินของพันเอกโยธี เล่ม ๒ - ๓ (เกษมบรรณกิจ, ๒๕๑๐), นายฉันทาน (นามแฝง) XO Group : เรื่องภายในขบวนการเสรีไทย พิมพ์ครั้งที่ ๒ (กาวหนา ๒๕๐๗) ป่วย อิงภาภาน "ทหารชั่วคราว" เบื้องแรกประชาธิปไตย : บันทึกความทรงจำของผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์สมัย พ.ศ. ๒๔๗๕ - ๒๕๐๐ (สมาคมนักศึกษาแห่งประเทศไทย, ๒๕๑๖), หน้า ๓๔๐ - ๓๔๑. และ พระพิศาลสุขุมวิท (ประสพ สุขุม) "การปฏิบัติงานในระหว่างหลังสงครามในแคนดี ในนิวเดลี และในสหรัฐอเมริกา" ใน คีเรก ชัยนาม ไทยกับสงครามโลก..., เล่ม ๑ หน้า ๔๓๕ - ๔๓๘.

การเปลี่ยนแปลงคณะรัฐบาลในประเทศไทย ญี่ปุ่นยอมจำนน และไทยประกาศสันติภาพ

จอมพล ป. พิบูลสงครามต้องลาออกจากตำแหน่งนายกรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๔ กรกฎาคม (พ.ศ. ๒๔๘๗) เนื่องจากแพะแค้นเสียงในรัฐสภา เรื่องการเสนอให้ออกพระราชบัญญัติจัดตั้งเมืองเพชรบูรณ์เป็นเมืองหลวงแทนกรุงเทพฯ และพระราชบัญญัติเรื่องการสร้างพุทธมณฑลที่จังหวัดสระบุรี^๑ นายควง อภัยวงศ์ได้รับมติให้เป็นนายกรัฐมนตรี จัดตั้งรัฐบาลชุดใหม่ขึ้น ดังนั้นจึงเป็นที่น่าสังเกตว่า ก่อนที่ญี่ปุ่นจะยอมจำนนในเดือนสิงหาคม ๑๙๔๕ (พ.ศ. ๒๔๘๐) นั้น หัวหน้าคณะรัฐบาลใหม่ของไทยได้แก่อคิดฝ่ายค้านรัฐบาล สำหรับตัวผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ก็สนับสนุนฝ่ายสัมพันธมิตรเช่นกัน คนไทยส่วนใหญ่นิยมและสนับสนุนรัฐบาลชุดใหม่นี้ เพราะสงครามทำให้เศรษฐกิจเสื่อมโทรมไปทั่วประเทศ เกิดภาวะเงินเฟ้ออย่างรุนแรง ความทุกข์ยากในยามสงคราม ทำให้คนไทยมีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อญี่ปุ่นเพิ่มขึ้น และไม่สนับสนุนนโยบายของรัฐบาลที่ให้ความร่วมมือกับประเทศนั้น^๒

เพื่อทำให้ฝ่ายสัมพันธมิตรไว้วางใจ ทันทีที่ฝ่ายญี่ปุ่นยอมจำนนต่อฝ่ายสัมพันธมิตร โดยปราศจากเงื่อนไข เมื่อวันที่ ๑๔ สิงหาคม ๑๙๔๕ (พ.ศ. ๒๔๘๘) นายปรีดี พนมยงค์ ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์จึงได้รับมอบอำนาจจากรัฐสภาให้ดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์แต่เพียงผู้เดียวมาตั้งแต่วันที่ ๑ สิงหาคม ปีเดียวกันนั้น^๓ เนื่องจากพระองค์เจ้าอาทิตย์ทิพอาภาทรงลาออกจากตำแหน่งประธานคณะผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ดังนั้นในเวลาดังกล่าวประเทศไทยจึง

^๑ อ.พิบูลสงคราม, จอมพล ป. พิบูลสงคราม เล่ม ๓ (ศูนย์กลางพิมพ์ ๒๕๑๔), หน้า ๕๗๗.

^๒ Rong Syamananda, op.cit., p. 173-174

^๓ รายงานประชุมสภาผู้แทนราษฎร ปี ๒๔๘๗ (สามัญ) ครั้งที่ ๗,

๑ สิงหาคม ๒๔๘๗.

มีผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์เพียงคนเดียว ก็ได้ออกประกาศสันติภาพ ซึ่งสมาชิก
รัฐสภาได้ลงมติเป็นเอกฉันท์ เมื่อวันที่ ๑๖ สิงหาคม ๑๙๔๕ (พ.ศ. ๒๔๘๘) ว่า
คำประกาศสงครามที่รัฐบาลชุกก่อนประกาศต่ออังกฤษและสหรัฐอเมริกาเป็น
โมฆะ เป็นการผิดกฎหมาย เพราะ "ผู้นำ" ประกาศไปโดยพลการ ไม่ได้ทำ
ตามวิถีทางรัฐธรรมนูญ เพราะมิได้รับอนุมัติจากรัฐสภา และผู้สำเร็จราชการแทน
พระองค์มิได้ลงนามรับรองทั้งคณะ ดังนั้นการประกาศสงครามดังกล่าวจึงไม่มี
ผลผูกพันต่อชาวไทย เพราะคนไทยส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย ขณะเดียวกันก็ได้ประกาศ
คืนดินแดนในพม่าและมลายูที่ญี่ปุ่นยกให้ไทยตั้งแต่วันที่ ๑๒ สิงหาคม ๑๙๔๓
(พ.ศ. ๒๔๘๖)* คืนให้แก่อังกฤษ ดังคำประกาศต่อไปนี้

"ประกาศสันติภาพ"

ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล

ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์

(ตามประกาศประธานสภาผู้แทนราษฎรลงวันที่ ๑ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๘๗)

ปรีดี พนมยงค์

โดยที่ประเทศไทยได้เคยถ้อยบายอันแน่วแน่ที่จะรักษาความเป็นกลาง
อย่างเคร่งครัด และจะต่อสู้การรุกรานของต่างประเทศทุกวิถีทาง ดังปรากฏเห็นได้
ชัดจากการที่ได้มีกฎหมายกำหนดหน้าที่คนไทยในเวลารบ เมื่อพุทธศักราช ๒๔๘๔
อยู่แล้วนั้นความจำนงอันแน่วแน่ดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นประจักษ์แล้ว ในเมื่อญี่ปุ่น
ได้ยাত্রาทัพเข้าในดินแดนประเทศไทยในวันที่ ๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๔

* รายงานประชุมสภาผู้แทนราษฎร ปี ๒๔๘๖ (สามัญ) ครั้งที่ ๕ วันที่ ๑๒

อยู่แล้วนั้น ความจำงอันแน่วแน่ดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นประจักษ์แล้ว ในเมื่อ
ญี่ปุ่นไคยาคระทัพเข้าในดินแดนประเทศไทยในวันที่ ๘ ธันวาคม พุทธศักราช
๒๔๘๔ โดยได้มีการต่อสู้การรุกรานทุกแห่ง และทหาร ตำรวจ ประชาชน พลเมือง
ได้เสียชีวิตไปในกรณีเป็นอันมาก

เหตุการณ์อันปรากฏเป็นสักขีพยานนี้ ได้แสดงให้เห็นอย่างแจ่มแจ้งว่า
การประกาศสงคราม เมื่อวันที่ ๒๕ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๘๕ ต่อบริเตนใหญ่
และสหรัฐอเมริกา ตลอดจนการกระทำทั้งหลายซึ่งเป็นปรปักษ์ต่อสหประชาชาตินั้น
เป็นการกระทำอันผิดจากเจตจำนงของประชาชนชาวไทย และฝ่าฝืนต่อบทบัญญัติ
แห่งรัฐธรรมนูญและกฎหมายบ้านเมือง ประชาชนชาวไทยทั้งภายในและภายนอก
ประเทศ ซึ่งอยู่ในฐานะที่จะช่วยเหลือสนับสนุนสหประชาชาติ ผู้รักที่จะให้มีสันติภาพ
ในโลกนี้ ได้กระทำทุกวิถีทางที่จะช่วยเหลือสหประชาชาติ ทั้งที่สหประชาชาติ
ส่วนมากยอมทราบบอกอยู่แล้ว ทั้งนี้เป็นการแสดงเจตจำนงของประชาชนชาวไทย
อีกครั้งหนึ่งที่ไม่เห็นด้วยต่อการประกาศสงคราม และการกระทำอันเป็นปรปักษ์ต่อ
สหประชาชาติดังกล่าวมาแล้ว

บัดนี้ ประเทศญี่ปุ่นไคยอมปฏิบัติตามคำประกาศของสหรัฐอเมริกา บริเตน
ใหญ่จีนและสหภาพโซเวียต ซึ่งได้กระทำ ณ นครปอร์ตสตันแล้ว สันติภาพจึงกลับคืน
มาสู่ประเทศไทย อันเป็นความประสงค์ของประชาชนชาวไทย

ผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ ในพระปรมาภิไธยสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึง
ขอประกาศโดยเปิดเผยแทนประชาชนชาวไทยว่า การประกาศสงครามต่อสหรัฐ
อเมริกา และ บริเตนใหญ่เป็นโมฆะไม่ผูกพันประชาชนชาวไทย ในส่วนที่เกี่ยวกับ
การสหประชาชาติ ประเทศไทยได้ตัดสินใจที่จะให้กลับคืนมาซึ่งสัมพันธไมตรีอันดี
อันเคยมีมากับสหประชาชาติเมื่อก่อนวันที่ ๘ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๔ และ
พร้อมที่จะร่วมมือเต็มที่ทุกทางกับสหประชาชาติในการสถาปนาเสถียรภาพในโลกนี้

บรรดาดินแดนซึ่งญี่ปุ่นไคมอบให้ไทยครอบครอง คือ รัฐฉานคั้น ตรังกานุ
ไทนบุรี ปะริค เชียงตุง และเมืองพานนั้น ประเทศไทยไม่มีความปรารถนาที่จะได้

ดินแดนเหล่านี้ และพร้อมที่จะจัดการเพื่อส่งมอบในเมื่อบริเตนใหญ่พร้อมที่จะรับมอบไป

ส่วนบรรดากฎหมายอื่น ๆ ไค อันมีผลเป็นปฏิปักษ์ต่อสหรัฐอเมริกา บริเตนใหญ่และเครือจักรวรรดิก็จะได้พิจารณายกเลิกไปในภายหน้า บรรดาความเสียหายอย่างใด ๆ จากกฎหมายเหล่านั้นก็จะได้รับชดเชยโดยชอบธรรม

ในที่สุดนี้ ขอให้ประชาชนชาวไทยทั้งหลาย ตลอดจนชนต่างค้ำวซึ่งอยู่ในราชอาณาจักรไทย จงตั้งอยู่ในความสงบ และไม่กระทำการใด ๆ อันจะเป็นการก่อกวนความสงบเรียบร้อย พึงยึดมั่นในอุดมคติ ซึ่งได้วางไว้ในข้อตกลงของสหประชาชาติ ณ นครซานฟรานซิสโก

ประกาศมา ณ วันที่ ๑๖ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๘๘ เป็นปีที่ ๑๒
ในรัชกาลปัจจุบัน

ผู้รับสนองพระบรมราชโองการ

ทวี บุญยเกตุ

รัฐมนตรี

ต่อมาในวันที่ ๙ กันยายน รัฐบาลชุด นายทวี บุญยเกตุ เป็นนายกรัฐมนตรี ก็ได้ออกประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เปลี่ยนชื่อประเทศไทยกลับเป็น "ประเทศสยาม" ตามเดิม เพื่อจะได้ลบล้างความคลางแคลงใจของนานาประชาชาติ ว่าการใช้ชื่อ "ไทย" เป็นการแสดงออกถึงความรู้สึกชาตินิยมรุนแรง ที่จะขยายขอบเขตความยิ่งใหญ่ของไทยด้วยการตีความชื่อประเทศ แล้วอ้างสิทธิเหนือดินแดนอื่น ๆ อันเป็นที่อยู่อาศัยของชนเข้าไทยนอกราชอาณาจักร เช่น ในลาว กัมพูชา และพม่า เป็นต้น^๒

^๑ประชุมกฎหมายประจำศก ปี ๒๔๘๘ เล่ม ๕๘ หน้า ๓๕๔.

^๒"ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่องการใช้ชื่อประเทศ ประชาชนและสัญชาติ"ราชกิจจานุเบกษา ตอนที่ ๔๘ เล่ม ๖๒, ๑๑ กันยายน ๒๔๘๘ หน้า ๕๑๗.

เมื่อผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ได้ออกประกาศว่า คำประกาศสงครามของฝ่ายไทยต่อฝ่ายสัมพันธมิตร เป็นโมฆะแล้ว นายเจมส์ เบอ์น (James Byrnes) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ประกาศรับรองในทันทีตั้งโดยแถลงเมื่อวันที่ ๒๐ สิงหาคม ๑๙๔๕ (พ.ศ.๒๔๘๘) ของเขาว่า "รัฐบาลสหรัฐอเมริกาเชื่ออยู่เสมอว่า การประกาศสงคราม (ของประเทศไทยต่อสหรัฐอเมริกา) ไม่ได้แสดงโดยเจตจำนงของประชาชนชาวไทย...สหรัฐอเมริกา...ไม่ได้พิจารณาว่าประเทศไทยอยู่ในฐานะเป็นศัตรู หากแต่เป็นประเทศที่ควรจะต้องปลดปล่อยให้พ้นจากเงื้อมมือของศัตรู...สหรัฐอเมริกาต้องการจะเห็นประเทศไทยกลับสู่ฐานะเดิมในชุมชนนานาชาติ ในฐานะของประเทศอิสระ มีอธิปไตยและเป็นประเทศเอกราช"^๑

และต่อมา รัฐบาลสหรัฐอเมริกาก็ได้ออกแถลงการณ์เมื่อวันที่ ๓ พฤศจิกายน ๑๙๔๕ (พ.ศ.๒๔๘๘) ว่า

"ในส่วนของที่เกี่ยวกับประเทศสยาม เราไม่เคยพิจารณาว่าเราอยู่ในภาวะสงครามกับประเทศนั้น แม้ว่า รัฐบาลซึ่งปกครองประเทศสยามอยู่ในค.ศ.๑๙๔๒ จะได้ประกาศสงครามต่อสหรัฐอเมริกา เราก็ยังพิจารณาว่าประเทศสยามเป็นประเทศอิสระและมีอธิปไตย นโยบายของเราคือ ประารถนาที่จะสถาปนาความสัมพันธ์อันแน่นแฟ้นกับประเทศนั้น กับทั้งสนับสนุนให้สถาบันในระบอบประชาธิปไตยในประเทศไทยพัฒนาไปด้วยดี และส่งเสริมให้ประเทศนั้นพัฒนาการทางเศรษฐกิจได้อย่างมั่นคงด้วย"^๒

^๑ Department of State Bulletin, August 19, 1945 p.261

as quoted in Neuchterlein, p. 86.

^๒ กองบรรณสาร, กต. N.6. 3 2 11 Telegram no.36/2488 from Siamese Charge d'Affaires, Washington D.C. to Minister of Foreign Affairs, F.O. received 7 Nov. 2488 at 14.25

เมื่อรัฐบาลสหรัฐอเมริกายอมรับว่าคำประกาศสงครามของไทยเป็นโมฆะ สนธิสัญญาสันติภาพระหว่างไทยกับสหรัฐอเมริกาจึงไม่จำเป็นต้องทำ เพราะทั้งสองฝ่ายไม่ได้เป็นคู่สงครามกันแต่อย่างใด^๑

ความรู้สึกและนโยบายของอังกฤษที่มีต่อไปหลังสงครามต่างไปจากสหรัฐอเมริกาอย่างสิ้นเชิง เพราะตั้งแต่เดือนมกราคม ๑๙๔๒ - สิงหาคม ๑๙๔๕ (พ.ศ. ๒๔๘๕ - ๒๔๘๘) อังกฤษถือว่าตนอยู่ในภาวะสงครามกับไทยตลอดเวลา อังกฤษไม่พอใจการดำเนินนโยบายต่างประเทศในระยะนั้นของรัฐบาลไทยมาก ถือว่าการที่ไทยให้ความร่วมมือกับญี่ปุ่นทำให้ญี่ปุ่นสามารถมีชัยชนะในการรบใน มลายูและสิงคโปร์ได้โดยง่าย ทั้งยังได้ใช้ไทยเป็นฐานรุกเข้าไปในพม่า ซึ่งเปรียบเสมือนประตูเข้าสู่อาณาจักรอินเดียของอังกฤษด้วย นอกจากนี้อังกฤษยังตำหนิว่า ไทยนวยโอกาสเข้าครอบครอง ๔ รัฐในมลายู และเมืองในแคว้นฉาน (Shan State) ของอังกฤษถึง ๒ เมือง ซึ่งประเทศนั้นเห็นว่าการกระทำดังกล่าวเป็นการละเลย ไม่เคารพต่อสนธิสัญญาไม่รุกรานซึ่งกันและกันที่ไทยได้ทำไว้กับอังกฤษ เมื่อ ค.ศ. ๑๙๔๐ (พ.ศ. ๒๔๘๓) ดังนั้นอังกฤษจึงรู้สึกว่าการลงโทษไทยในตอนแรก ด้วยการเสนอขอเรียกร้อง ๒๑ ข้อ ให้ไทยปฏิบัติ ที่สำคัญได้แก่ ให้ชดใช้ค่าเสียหาย ในระหว่างสงครามทั้งหมดให้แก่อังกฤษในการจะเข้ามาตั้งกองทหารในประเทศ ให้สิทธิแก่อังกฤษในอันที่จะแก้ไขปรับปรุงระบบและระเบียบกองทัพบกของไทยเสียใหม่

^๑ Russell H. Fifield, The Diplomacy of Southeast Asia : 1945 - 1958 (New York ; Harper Brothers, 1958) p. 268.

^๒ Nuechterlein, op.cit., p. 81.

เพื่อจะได้ลบล้างอิทธิพลทางการเมืองของฝ่ายทหารซึ่งอังกฤษเห็นว่า เป็นฝ่ายที่ก่อความยุ่งยากในเหตุการณ์ที่ผ่านมา นอกจากนี้อังกฤษยังขอเข้าผูกขาดจัดการเกี่ยวกับการบินพาณิชย์ ในการนี้รัฐบาลไทยได้ส่งผู้แทนไปเจรจาขอลดหย่อนผ่อนผันข้อเรียกร้องดังกล่าวกับผู้แทนฝ่ายอังกฤษที่เมืองคีร์วีตันบุรี (Kandy) ประเทศลังกา ในคืนเดือนกันยายนนั่นเอง^๑

ในการเจรจาเพื่อเลิกสถานะสงครามกับอังกฤษนี้ สหรัฐอเมริกาได้มีส่วนอย่างมากในการช่วยต่อรองให้อังกฤษผ่อนปรนให้ไทยบ้าง เหตุผลที่อังกฤษต้องยอมโอนอ่อนตามสหรัฐอเมริกาเพราะประเทศอังกฤษต้องการเงินกู้จำนวนหลายพันล้านเหรียญจากสหรัฐเพื่อนำไปฟื้นฟูบูรณะประเทศหลังสงคราม^๒ การเจรจาคำเนินไปถึงสิ้นปี ๑๙๔๖ (พ.ศ. ๒๔๘๙) ซึ่งในระหว่างนี้ได้มีการย้ายสถานที่เจรจามา ณ สิงคโปร์ในที่สุดผู้แทนรัฐบาลไทยและผู้แทนรัฐบาลอังกฤษก็ได้รวมลงนามในสัญญาสันติภาพที่เรียกว่า "ความตกลงสมบูรณแบบ เพื่อยุติภาวะสงครามระหว่างสยามอังกฤษและอินเดีย" (Formal Agreement for the Termination of the State of War between Siam and Great Britain and India)

การลงนามทำกันที่สิงคโปร์ เมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๑๙๔๖ (พ.ศ. ๒๔๘๙) ผู้มีอำนาจเต็มฝ่ายไทยที่ร่วมลงนามในสนธิสัญญาค้างกล่าวคือ พระองค์เจ้าวิวัฒนไชย พระยาอภัยสงคราม และนายเสริม วินิจฉัยกุล ผู้มีอำนาจเต็มฝ่ายรัฐบาลอังกฤษคือ นาย อี. เคนนิง (M.E. Denning) และผู้มีอำนาจเต็มฝ่ายรัฐบาลอินเดีย

^๑ กองบรรณสาร, กต. N.C. 3:7 Telegram 4/2488 from Minister of Foreign Affairs to Thai Minister, Washington D.C. Dispatched 22 Aug. 2488 at 18.30 และ Neuchterlein, *op.cit.*, p. 87.

^๒ Frank C. Darling "British and American Influence in Post War Thailand", Journal of Southeast Asian History. Vol. 4, no 1, (March, 1963), p. 96.

คือ นายเอม. เอส. อาเนย์ (M.S. Aney) ขอตกลงสมบูรณแบบนี้มีทั้งหมด ๕๑ มาตรา ซึ่งพอสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

๑. เกี่ยวกับการฟื้นฟูดินแดนและทรัพย์สินของอังกฤษ ไทยประกาศว่า การเรียกรองคืนดินแดนที่เป็นของอังกฤษในพม่า และมลายูของไทยเป็นโมฆะ ไทยจะชดใช้ค่าเสียหายที่เกิดขึ้นในดินแดนดังกล่าวระหว่างการยึดครองของไทยให้แก่ อังกฤษ

๒. เกี่ยวกับเรื่องข้าว ไทยรับจะจัดสรรหาข้าวในจำนวนไม่เกินหนึ่งล้านห้าแสนตันให้แก่อังกฤษ โดยไม่คิดมูลค่า เพื่อที่อังกฤษจะได้นำไปแจกจ่ายให้แก่ อาณานิคมของตน ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และในเอเชียใต้

๓. เกี่ยวกับคอคอดกระ ไทยรับรองว่าจะไม่ขุดคอคอดกระ เพื่อเชื่อม อ่าวไทยกับมหาสมุทรอินเดียโดยไม่ได้รับความตกลงยินยอมจากรัฐบาลอังกฤษก่อน ทั้งนี้เพราะ หากไทยขุดคอคอดกระ เมืองท่าสิงคโปร์ซึ่งเป็นอาณานิคมของอังกฤษ อยู่ในขณะนั้นจะกระทบกระเทือนและเสียผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจไปมาก

๔. เกี่ยวกับประเทศไทยและสหประชาชาติ การเข้าเป็นสมาชิกสหประชาชาติของไทยจะต้องได้รับเสียงสนับสนุนจากทั้งอังกฤษและอินเดีย

๕. ไทยจะต้องชดใช้ค่าเสียหาย แก่ทรัพย์สินของอังกฤษที่ถูกไทยยึดในระหว่างสงคราม*

ในสนธิสัญญาสมบูรณแบบนี้ อังกฤษยอมยกเลิกข้อเรียกร้อง ที่จะขอเข้าจัดการเกี่ยวกับกองทัพไทย ซึ่งยอมเป็นผลดีแก่ประเทศไทยในแง่ที่จะได้มีอิสรภาพ ในการจัดกิจการทหารของตนเอง

*คำแปล "ความตกลงสมบูรณแบบเพื่อเลิกสถานะสงครามระหว่างประเทศไทยกับบริเตนใหญ่และอินเดีย" ดิเรก ชัยนาม, ไทยกับสงครามโลก..., เล่ม ๒ หน้า ๔๑๖ - ๔๔๕ (ภาคผนวก) และ Rong Syamananda, op.cit., หน้า ๑๗๖.